

UK Pedagogická fakulta UK
Katedra občanské výchovy a filosofie

Bakalářská práce

Pojetí individua ve vztahu k Bohu u Kierkegaard
a Nietzscheho

Zuzana Kučerová

Vedoucí BP PhDr. Miloslava Blažková, CSc.

1. 12. 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Týnci nad Labem 1. 12. 2013

Zuzana Kučerová

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Miloslavě Blažkové, CSc za odborné vedení práce a za poskytnutí potřebné literatury a mnoho cenných rad a podnětů.

Abstrakt

Práce se zabývá fillosofií Søreny Kierkegaardy a Friedrichy Nietzscheho. Soustředuje se na problém jejich vztahu k Bohu a náboženství. Cílem práce je dokázat v čem se tyto myslitelé shodují a liší ve vztahu k Bohu, křesťanství a změně hodnot individua. První kapitola je zaměřená na opodstatnění tvorby Nietzscheho a Kierkegaardy. Druhá kapitola komparuje společné a rozdílné hodnoty. Práce srovnává panskou a otrockou morálku v pojetí Friedrichy Nietzscheho a morálku postavenou na autentické víře u Søreny Kierkegaardy.

Summary

This work deals with philosophy of Søren Kierkegaard and Friedrich Nietzsche. It focuses on the problem of their relationship with God and religion. The aim is to show where these thinkers agree on and differ in relation to God, Christianity and change of the values of an individual. The first chapter is devoted to foundations of Nietzsche and Kierkegaard's work. The second chapter compares common and different values. The work compares masters and slaves' morality in the concept of Friedrich Nietzsche and morality built on authentic faith at Søren Kierkegaard.

Obsah

Abstrakt.....	4
Summary	5
Úvod.....	7
1. Nietzsche	8
1.1 Život Friedricha Nietzscheho	8
1.2 Vztah Boha s pohanstvím.....	9
1.3 Role Boha s židovstvím.....	10
1.4 Proměna Boha v křesťanství.....	14
1.5 Buddhismus náboženství bez Boha.....	20
2. Kierkegaard.....	23
2.1 Život Aabye Sorena Kierkegaarda.....	23
2.2 Autentický vztah k Bohu	23
2.3 Neautentický vztah k Bohu	28
3. Nietzsche verzus Kierkagaard	37
Závěr.....	46
Použitá literatura	47
Primární literatura.....	47
Sekundární literatura.....	47

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá pojetím individua ve vztahu k Bohu u Kierkegaarda a Nietzscheho a postihuje vývoj hodnot¹ obou myslitelů, kteří se v mnoha ohledech odlišují od tradičních postojů ostatních filosofů. Tito myslitelé světu nabízejí nový pohled na morální růst člověka. Téma jsem si vybrala proto, že vnímám Kierkegaardovo a Nietzscheho myšlení jako jedinečné a radikální. Oba filosofové se nebáli jít svojí cestou a překonávat při tom velké překážky. Zajímalo mě tedy, jakého charakteru jsou kořeny jejich myšlení a zda se nenajdou společné rysy v jejich úvahách.

Aby práce měla logický spád a byla přehledná, čerpá především ze čtyř primárních zdrojů. Takto zvolenou literaturou se chci co nejvíce přiblížit k dané problematice. Rozbor Nietzscheho myšlení se opírá o knihy „*Genealogie morálky*“ a „*Antikrist*“. Postihnout Nietzscheho myšlení je velice náročné kvůli odlišným obdobím v jeho filosofii. Při studii Kierkegaardových hodnot čerpám z knih „*Bázeň a chvění*“ a „*Nemoc k smrti*“. Při analýze obou myslitelů jsem se snažila utvořit si o nich a jejich filosofii pevný názor, protože jediné tak lze porovnat, v čem se liší a v čem se shodují, a jakým směrem se podle nich má individuum vyvíjet.

V bakalářské práci si kladu několik základních otázek, které se týkají obou filosofů a jejich pohledu na vztah člověka a Boha: Proč je pro Nietzscheho a Kierkegaarda křesťanství jedním z hlavních témat? Proč bylo právě křesťanství tím podnětem, který je přiměl k proměně hodnot? Jak je možné, že se antikřesťanský Nietzsche a křesťanský založený Kierkegaard podobají v individualitě jedince? K řešení těchto a dalších otázek je nutné přiblížit si jejich úvahy trpělivým bádáním ve vybraných dílech. Cílem práce je tedy nalézt, v čem se tyto dva filosofové shodují a v čem se naopak liší.

---

¹ Ve *Filosofickém slovníku* Neff uvádí: „V praktickém životě každé bytosti hodnota jest činitel ze všech nejdůležitější, neboť každý její čin je vázán nějakou hodnotou.“

1. Nietzsche

1.1 Život Friedricha Nietzscheho

Friedrich Nietzsche² byl velmi radikální filosof, v každé jeho úvaze je znát jeho nespoutaná síla a ostrost. Tento myslitel se vymezoval vůči tradici své doby, jako kdyby do ní nepatřil. Jeho myšlení bylo nadčasové a inspirovalo celou řadu filosofů, kteří přišli po něm. V jeho tvorbě se setkáváme s vyšším člověkem, vůlí k moci a nihilismem³, kde všechny tyto pojmy tvoří novou morálku, která má v lidech vzbudit sílu opravdu žít, což je pro Nietzscheho umění, které určuje lidskou existenci. Namísto staré otrocké morálky přijímá morálku panskou.

Pokud máme Nietzscheho najít místo v historii filosofie, tak ho zařadíme mezi myslitele vyznávající voluntaristické⁴ myšlení, které je založené na instinktu. Nietzsche je také často spojován s takzvanou Filozofií života⁵. Pojem „život“ hraje podstatnou roli v jeho úvahách. Nietzsche byl ostrý kritik náboženství a společnosti, ve které je život postaven do protikladu metafyzickému pojmu bytí. Nejvyšší hodnotou pro Nietzscheho je silný a tvořivý život. Tento filosof nehledá obecné pravdy, ale chce po individu, aby si tvořilo své vlastní pravdy, bez ohledu na ostatní. Poznaní má tedy sloužit životu. Otázka pravdy a klamu není podstatná, rozhoduje prospěch života. Nietzsche se také důkladně zabýval krizí, která provázela náboženství. Analyzoval vývoj boha podle toho, jak ho vnímala daná

---

² Friedrich Nietzsche byl německý filosof, který se narodil 15. 10. 1844 v Röckenu u Lützenu v rodině evangelického pastora. Jako malý chlapec přišel o svého otce a vyrůstal pouze s matkou, sestrou, babičkou s dvěma tetami. Na gymnáziu si oblíbil řeckou literaturu a starověk. Na univerzitách v Bonnu a v Lipsku studoval klasickou filologii. Působil jako profesor v Basileji do roku 1879.

³ Brugger ve „*Filosofickém slovníku*“ píše o nihilismu takto: „Nihilismus nejružnějšími způsoby rozpouští bytí v nic. Ve své metafyzicko-etické odrůdě nahlíží na metafyzickou skutečnost a platné hodnoty jako bezcenné fikce. Vzestup tohoto nihilismu měl Nietzsche za nevyhnutelný, chtěl ho překonat novým vymezením hodnot.“

⁴ Z „*Filosofického slovníku Univerzum*“: Z latinského slova voluntas, což znamená vůle, chtění, přání. Voluntarismus vychází z vůle, jakožto prvotního principu skutečnosti.

⁵ Brugger ve „*Filosofickém slovníku uvádí*“: Filozofie života je filosofický proud, jehož definice se různí: „Pod filozofií života se v každodenním životě rozumí životní moudrost, životní názor sloužící potřebám praktického utváření života. Protiproud vystupující pod jménem Filozofie života však není jednotný. Lze rozlišit dvě linie, jež se však nejednou vzájemně prolínají. První chápe život spíše biologicky. Druhá pod pojmem život rozumí spíše niterní zážitek.“ Jde o to, jakým způsobem člověk zvládá životní úkoly a svůj vnitřní boj se sebou samým. Klade si otázku po významu lidské existence. Velkou roli ve filozofii života sehrává instinkt a bezprostřednost. V tomto smyslu má filozofie života mnoho předchůdců a jedním z nich je Nietzsche.

náboženství, a došel k závěru, že především křesťanství není v žádném ohledu pro život a že vede k nihilismu.

1.2 Vztah Boha s pohanstvím

Nietzsche byl inspirován antickým světem, protože pro něj měl všechny předpoklady pro vyspělou kulturu, kde bohové podporují život. Podle něj byli bohové v antickém světě určeni k ospravedlnění zla. „Sloužili jako příčiny zla – tehdy na sebe nebrali trest, nýbrž – vznešeněji – vinu.“⁶ Řekové, hrdí a vznešení lidé, měli své bohy proto, aby byli svobodní a radostní. Netrápili se zbytečnostmi a hříchy, protože špatné svědomí přenechávali bohům. Křesťanství však funguje zcela jinak, „vzhůru nohama“, a zničilo vše, co bylo Řeky a Římany vytvořeno. „Křesťanství bylo upírem Římského impéria, přes noc obrátilo vniveč nesmírný čin Římanů, jímž byla získána půda veliké kultury.“⁷

Antický svět vytvořil vznešenou strukturu, která od té doby nebyla překonána. Rozvíjelo se v něm umění a přírodní vědy, ve kterých byl obrovský smysl pro fakta. Budoucnost měla díky antice slušný základ k rozvoji a růstu. Tak velká a bohatá společnost oplývající vznešenou kulturou se měla dochovat pro kultury budoucí.

Pak se však na scénu dostavili oni nedotknutelní svatí a srovnali se zemí všechno předešlé a i budoucí. Ze světa udělali peklo na zemi. Křesťan a anarchista, oba dekadenti, kteří rozkládají vše, co obsahuje smysl pro realitu, místo toho stvořili fiktivní prostředí. Zničili potenciál rozkvětu, vyměnili silné a prosperující hodnoty za nihilistické demagogie. Nietzsche je přesvědčen, že křesťanství mohlo za přesměrování správného vývoje společnosti na špatnou cestu, protože působilo rozkladně na antiku a otrávil ji svou nenávistí k životu. Dosavadní hodnoty byly přehodnoceny ve prospěch křesťanství. Vše, co bylo vytvořeno Řeckem a Římem, bylo pohřbeno. Křesťanství z antických hodnot vytvořilo nehodnoty a přeměnilo společnost. Římská kultura dokázala odolat špatným vládám a jejich císařům, ale nedokázala se ubránit tomuto skrytému nepříteli, které roznesl jejího čestného

---

⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora, 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 74s.

⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 - 126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 96s.

ducha. Základy, které antika připravila pro tisíciletí dopředu, přišly vniveč. „Nač Řekové? Nač Římané? Všechny předpoklady učené kultury, všechny vědecké metody tu již byly, bylo již zjištěno veliké, nevyrovnatelné umění.“⁸

Antičtí lidé začali ohýbat svůj hřbet před křesťanskými kněžími a stali se mírnými ovečkami vyznávajícími modly Boha, Marii, Ježíše, Pavla atd. Řím tak přes svůj potenciál podlehl resentimentu a byl omámen. Přesto Nietzsche považuje antickou kulturu za nenahraditelnou ve svých vznešených činech. To ona je věčná, nezapomenutelná a nepotřebuje k tomu království boží.

1.3 Role Boha s židovstvím

Velmi zajímavý je i Nietzscheho postoj k židovskému Bohu a zněj vyplývající pohled na židovství. Židé od začátku vnímali sami sebe jako vyvolený národ vedený pravým bohem. A když lidé věří sami sobě, vyznačují kolem dokola štěstí a staví na tom bohatství, které může být dál rozdáváno. Tak vzniklo náboženství, ve kterém je každé individuum vděčné samo za sebe. Židovský bůh však není pouze představitelem dobra, ale znázorňuje i zlo, čímž se zásadně liší od boha křesťanského. Tento bůh představuje jak přítele, tak nepřítele, což je podle Nietzscheho správné. „Zlého boha je zapotřebí stejně jako dobrého: vždyť neděkujeme za vlastní existenci právě toleranci, lidumilnosti. Co by záleželo na bohu, jenž by neznal hněvu, pomsty, závisti, výsměchu, lsti, násilí? Jenž by snad ani neznal rozkošného žáru vítězství a ničení?“⁹ Bůh byl projevem moci, ale i lásky, radosti a především víry v sebe.

To, že se tvoří dějiny, v nichž se střídají vládnoucí síly a rozdělují se území, je mimo jiné i projev existence, která si vydobývá svůj život zde na zemi a nepotřebuje k tomu hodného a mírumilovného boha. Bohové v sobě buď mají vůli k moci a díky tomu jsou bohy pro danou zemi, anebo jsou bez vůle k moci, s vůlí k dobru, a z těch se stávají mírumilovní bohové pro všechny.¹⁰ Skromný a bázlivý

---

⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 - 126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 99s.

⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 - 126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 25s.

¹⁰ Srovnej: „Vskutku není jiné alternativy pro bohy, buď jsou vůli k moci a potud budou bohy národními, anebo jsou nemohoucností k moci a pak se nutně stávají dobrými...“

bůh, který moralizuje a je zadobře s každým, se stává ve výsledku nepotřebným, protože je pro všechny a zároveň pro nikoho. Na co hodného, tolerujícího boha? Na co Boha? Proč věřit v něco, co je slabého charakteru, když člověk může věřit své osobní síle? „Kdo je bohat, chce rozdávat, hrdý národ potřebuje, aby mu obětoval. Náboženství za takovýchto předpokladů je formou vděčnosti.“¹¹ Člověk je vděčný za to, že může být sám sebou a jeho radost ze silné existence se promítá do boha samotného. Takový bůh je bohem pro život. V židovském náboženství jsou tedy všichni svobodní, ale i odpovědní za vlastní život, za který se perou a niterně ho žijí.

Židé jsou podle Nietzscheho nejzajímavějším národem na světě, protože chtějí existovat za každou cenu. Protestovali proti bezpráví tak urputně, že nikdo neví, kde vzali tolik síly. Šli proti zdi, aby mohli tvořit své dějiny, morálku a nové náboženství.¹² Proto je židovský národ nejzarputilejším národem. Jeho síla života je „neuhasínající oheň.“ K tomu, aby Židé získali moc, se dali na stranu slabých dekadentů, protože věděli, že jejich prostřednictvím mohou vyhrávat. „Židé jsou protikladem všech dekadentů, museli je hrát až do iluze, dovedli je prosadit s hereckým géniem v čele všech dekadentních hnutí.“¹³

Židovští kněží však využili dekadence, aby mohli vládnout a aby mohli přetvářet a ničit staré hodnoty. Místo toho, aby dekadence zmizela, se stala prostředkem moci. Kvůli ní došlo k velké nákaze ducha mnoha lidí, kteří přestali rozeznávat mezi tím, co je pro ně dobré a co je zlé. Už neviděli rozdíl mezi pravdivým světem a světem klamu, takže dekadence mohla vytvářet nový svět, kde vše je klam. Kněží využili boha k tomu, aby se stal jejich modlou. Pojem „bůh“ přestal symbolizovat silný národ. Historie Izraele a jeho hodnoty byly jakoby zapomenuty a místo přirozeného vývoje došlo k nepřirozené dekadenci. „Starý bůh nedokázal už nic z toho, co dokázal kdysi. Byli by ho měli nechat. Co se stalo? Přeměnili jeho pojem – zbavili jeho pojem všeho přirozeného. Jahve, bůh

---

NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 - 126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 25s

¹¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 - 126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 24s.

¹²Srovnej: „Ohradili se proti všem podmínkám za nichž dosud který národ mohl žít, utvořili ze sebe pojem protichůdný přirozeným podmínkám.“ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 - 126 s. ISBN: 80-7198-481-7.35

¹³ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 - 126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 36s.

spravedlnosti, není už jedno s Izraelem, není výrazem národního sebevědomí, už jen bůh za podmínek.¹⁴ Židovský bůh začal být bohem pro všechny, stal se dobrým a hodným bohem, bohem demokratickým. Jeho národ však zůstal izolován, zachoval si svojí jedinečnost a uzavřenost. „Bůh velikého počtu, demokrat mezi bohy, se přesto nestal hrdým bohem pohanským, zůstal Židem, zůstal bohem skrýš, bohem všech temných koutů a míst, všech nezdravých kvartýrů celého světa.“¹⁵ Tento slabý bůh už nebyl pojem, ale věc. Stal se „věcí o sobě“ a tím vznikl Bůh křesťanský. Už nebylo zapotřebí boha, který pomáhá, protože tu byl Bůh, který říkal, co mají lidé dělat, a který neradil, ale kladl podmínky.

S novým Bohem přichází i nová morálka. Morálka, která není krokem dopředu, ale krokem k nicotě. „Kněží přeložili s výsměchem, jemuž není rovno, minulost vlastního národa proti všemu podání, proti veškeré historické realitě do řeči náboženské, což znamená, že z ní udělali stupidní mechanismus viny vůči Jahvovi a trestu, zbožnosti k Jahvovi a odměny.“¹⁶ Význam boha byl padělán, význam morálky předělán a dějiny jako by se nepsaly. Kněží všechno pošlapali a vytvořili Bibli, která je důkazem dekadentního začátku nového náboženství. Podle Nietzscheho se tím dopustili neomluvitelné křivdy na těch, kteří prokazovali vůli k životu, a znehodnotili historii tak vznešeného národa jako byl Izrael. Židovští kněží způsobili úpadek trvajícím mnoho století plných válek, bídy a trápení. Dokázali si od svých nepřátel a dobyvatelů vybojovat nadvládu a přehodnotit hodnoty založené na mstě. „Byli to Židé, kteří se proti aristokratické rovnici hodnot (dobrý = vznešený = mocný = krásný = šťastný) odvážili s hroznou důsledností prosadit a zuby nehty té nejpropastnější nenávisti také udržet pravý opak.“¹⁷ Dobrým člověkem byl pro ně člověk nemocný, malý, závislý na církvi, strádající a odevzdaný promarnit svůj život.

Židé odstartovali boj otroků v morálce. Z resentimentu vznikl odpor otroků, a z něj se vytvořily hodnoty, které postrádaly osobitý instinkt, protože vznikly z davového šílenství. Zatímco morálka, která vznikne z vlastního nitra každého

---

¹⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 37s.

¹⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 27s.

¹⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 39s.

¹⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 23s

jedinice, je vznešená tím, že je zaměřena sama na sebe a ne na okolí, u morálky resentimentu je to naopak. Otrocká morálka je živa pouze z venkovních podnětů, nikoli z vnitřních akcí. „Její akce je od začátku reakce.“¹⁸

Ačkoliv by si to mohlo odporovat, lidé s otrockou morálkou jsou podle Nietzscheho chytřejší než lidé vznešené morálky. Proto, aby se jim dobře žilo, přemýšlejí, jak nejpohodlněji parazitovat na ostatních tak, aby nic neriskovali a také nic neztratili. Lidé vyšších citů naopak dávají na své smysly a pomocí nich jednají a tvoří. „Rasa lidí resentimentu je nakonec nezbytně chytřejší než nějaká vznešená rasa.“¹⁹ Rozum není pro vyšší lidi podstatný, protože se nechávají nevědomě unášet svými instinkty, které jim byly dány od narození. Na rozdíl od lidí slabých si nenechali své instinkty potlačit stádním myšlením. Podle instinktu si vyšší lidé hledají i nepřitele. Vyšší člověk si staví proti sobě pouze takového nepřitele, který pro něj znamená výzvu, a ne snadnou kořist. Člověk resentimentu však vidí svého nepřitele jako zlo a vedle toho si postavil sebe jako dobro. Vyšší člověk má svého nepřitele jako odměnu, se kterou se může měřit a vyvíjet, ale lidé resentimentu chtějí od síly, aby se neprojevovala jako síla. Slabí požadují od silných, aby krotili svoje pudy a svojí moc, ale silní nechtějí po slabých, aby byli ještě slabší. Slabým nezbyvá nic jiného, než se mstít a nenávidět.

„Svatý národ“ zašlapal svojí židovskou realitu, protože byl zaslepen kněžským instinktem, který realitu nesnáší. A vše bylo zpečetěno Ježíšem a jeho smrtí, kde Ježíš byl úmyslně pokládán za původce povstání proti církvi. Ale ve skutečnosti to bylo povstání proti životu, proti „vyššímu člověku“, proti kastě, proti víře samotné. Ježíš pouze chtěl v podrobeném lidu vzbudit sílu k odporu proti vládnoucí vrstvě pomocí burcujících slov, které ho přibily na kříž. „Zemřel za svou vinu, chybí jakýkoli jiný důvod, byť se to tvrdilo sebe častěji, že zemřel za vinu jiných.“²⁰ Jeho víra byla bezmezná, proto ji mohl rozdávat a vyzývat lidi k lepšímu životu. Ježíš Kristus byl zosobnění vlídnosti, protože rozdával blaženost. Tento evangelický vykupitel sloužil nemocným, chudým, bídným. Netoužil nic vlastnit, ale chtěl pouze darovat a pomáhat slabším, za což ho Nietzsche příliš

---

¹⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 25s.

¹⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 27s.

²⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 43s.

neobdivuje. Ježíš pro Nietzscheho není hrdinou, protože v sobě neměl dost vůle k moci, která by urputně ničila odpor. Kázal dobrým slovem a za svoje názory zemřel. Kdyby nežil pro lidi, mohl zemřít klidnou smrtí a nestal by se záminkou pro povstání, které odstartovalo zkázu lidstva.²¹ Židé zneužili Ježíše ke svým intrikám a uplatnili ho jako příčinu povstání, vzali ho jako rukojmího, aby mohli dosáhnout svého cíle. Prostřednictvím smrti na kříži počali mstu, která znehodnotila svět. Samotný Ježíš Židy tolik nerozčiloval, chtěli ho jen využít, aby mohli světu ukázat svojí moc. „Aby se celý svět, totiž všichni protivníci Izraele, bez obav zakousli právě této návnady.“²² Ukřižovali Syna božího, což bylo, jako kdyby zabili samotného Boha. Spíše než Boha tím ale chtěli pokořit lidstvo.

Židé měli podle Nietzscheho potenciál k vyššímu člověku, ale sešli ze směru, který byl pro tohoto filosofa správný. Svůj smysl prodali křesťanství. „Jisté je alespoň tolik, že Izrael svou pomstou a přehodnocením všech hodnot dosud vždy znovu triumfoval nade všemi ostánými ideály, nade všemi vznešenými ideály.“²³

1.4 Proměna Boha v křesťanství

„Nemocné mládě se narodilo z židovství“ a dali mu jméno křesťanství. V knize „*Antikrist*“ Nietzsche píše o křesťanovi jako o „nemocném zvířeti“, které nepředstavuje vývoj k lepšímu. Křesťan opovrhne „zvířetem“ které je silné, zdravé a s instinkty pro život, jako kdyby mu závidělo jeho sílu. Takové nemocné zvíře si libuje ve světě soustrasti, ve které se zachovává vše, co vede k cestě úpadku. „Odvážili se zvat soustrast ctností (- v každé vznešené morálce je slabostí -), šli dále, udělali z ní vtělenou ctnost, základ a původ všech ctností – jenže ovšem, což je třeba mít na zřeteli, z hlediska filosofie, která byla nihilistická, která si

---

²¹ Srovnej: „Z Ježíše dělat hrdinu! – A jaké nedorozumění je už dokonce slovo „géníus“! Celý náš pojem, náš kulturní pojem „ducha“ nemá vůbec smyslu ve světě, v němž žije Ježíš.“ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 45s.

²² NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 24s.

²³ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 24s.

napsala na štít popření života.²⁴ Soustrast ničí všechny instinkty, které podporují život, a jeho hodnotu, protože směřuje k Bohu, k vykoupení, k blaženství.

Křesťan si vymyslel také špatné svědomí, se kterým se vystaví před Boha a vznikne mu z toho provinění vůči němu. V tu chvíli začínají muka a z člověka se stává „sadosochista“, který říká „ne“ všemu přirozenému a hlavně říká „ne“ sám sobě. Takový člověk si vytvoří celou vlastní bytost a uvězní se na dobu neurčitou, kdy si přikrmuje své špatné svědomí. Co vlastně znamená pojem špatné svědomí? Nietzsche ho popisuje jako zatlačení instinktu svobody. „Začala největší a nejzlověstnější nemoc, z níž se lidstvo dodnes nezotavilo, ochození člověka sebou samým, člověkem: v důsledku násilného odtržení od zvířecí minulosti, vyhlášení války starým instinktům, z nichž do té doby pramenila síla, radost a strašlivost.“²⁵ V průběhu dějin se pocit dluhu vůči bohům vyvíjel vzestupně, ale ten největší pocit dluhu vznikl mezi křesťanem a Bohem. Křesťanský Bůh, jenž byl na světě nejvíce vyprofilován, vytvořil největší pocity viny a závazků, čímž si zotročil gigantické stádo oveček. Nietzsche odstartoval opačný pohyb a chce v lidech vyvolat nevinu, která by je vyprostila ze stáda nihilismu. Nabízí ateistický život, kterým se znehodnotí víra v Boha, tedy víra v „náboženského věřitele“. Tím se lidé oddluží a začnou znovu žít. Podle Nietzscheho byl člověk na začátku zvíře plné instinktů a zdravý, ale pak byl zkracen a zavřen do klece, která si říká křesťanství. Křesťanství vytvořilo pojem špatné svědomí a dějiny se zahalily do mlhy, ve které se člověk ztratil.

Nietzsche těmito bohosloveckým pojmům a všem, kterým v žilách proudí bohoslovecká krev, vypovídá válku, protože nechce přihlížet útokům, které vyvolává křesťanství proti světu. Křesťanství rozpoutalo válku vyššímu typu člověka a znemožnilo tak přirozený vývoj všech životaschopných instinktů. Silný člověk se tak stal největším nepřítelem křesťanství. A kdo je v této válce nejkrutějším válečníkem? Jsou to opět kněží. Kněz určuje hodnoty, dobro a zlo, a využívá přitom slova božího. Balamutí lidi „vůli boží“ a „královstvím božím“, jen proto, aby mohl společnost nalákat krásnými vizemi. Kněz člověka musí nejdříve ozářit, aby oslepl a nepoznal nic. Znehodnocuje přirozené hodnoty, přírodu a hluboké instinkty. Křesťanství vyhledává podřízené, podmaněné instinkty lidí,

---

²⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 14s.

²⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 65s.

kteří hledají spásu. Tito lidé se modlitbou udržují v nepřirozeném doufání, že jim Bůh dá milost. V křesťanství je vše nepřirozené, dokonce i čistota těla je popírána. Křesťanství pohrdá myšlenkou čistoty těla, protože je samo „špinavé až páchnoucí“ a jeho duše je „prohnilá“. Kněží jsou proti čistému nahému tělu, proti biologické stravě, proti všemu přirozenému. Opovrhují smysly a podporují vypočítavost a lenost. A lidé nevidí, jak nebezpeční tito „pánbíčkáři“ jsou, a neuvědomují si, že z nich vysávají všechno dobré a vitální, až v nich zůstane pouze zlo.

Nietzsche se domnívá, že křesťanství „je jistý smysl pro ukrutnost, k sobě i k jiným, nenávisť k těm, kteří jsou jiného smýšlení, vůle pronásledovat.“²⁶ Toto náboženství si vytváří svá pravidla, vymezuje si své ctnosti a neuznává jiný druh morálky. Na vrchol křesťanské morálky si kněží postavili Boha, který představuje vykoupění ze „života na zemi“. Kněží a teologové zakrývají svět reality a odkazují na svět po smrti, kde člověk dosáhne stavu blaženosti. Teolog spatřuje pravdu tam, kde je klam, a díky tomu falšuje veškerou realitu.²⁷ Z reálného světa udělali svět zdání a díky své lživé morálce vytvořili realitu.

Křesťanství nedosahuje skutečnosti, skládá se z imaginárního Boha, duše, ducha. Toto náboženství chová nenávisť ke všemu opravdovému, takže je protikladem přírody, kde vše je skutečné. Vztah Boha s křesťanstvím je založen na poklesu vůle k moci, kde Bůh je dekadentem. Křesťanský Bůh je nemocný a popírá život. Pojem tohoto Boha je na nejnižším vývoji pojmu boha ve srovnání s ostatními bohy, protože jeho pojem je tvořen z dekadentních instinktů. „Bůh degenerovaný v odpor k životu, místo aby jej prozářil svým věčným souhlasem! V bohu vypověděno nepřátelství k životu, přírodě, vůli k životu!“²⁸ Kněží opěvují Boha, ale přitom oslavují sebe. Vytvořili si vlastní morálku a nazvali ji božskou morálkou. Prostřednictvím této morálky získávají moc. Kněží si upravili svoji apologii a stvořili si svého boha, podle vlastních podmínek. Vytvořili zcela neevangelickou demagogii, která popírala podstatu křesťanství. Tito pokrytci si pro sebe uzurpují pojmy jako „bůh,“ „láska“ či „život“. „Jako by to byla jejich

---

²⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 31s.

²⁷ Srovnej: „V čem teolog vidí pravdu, musí být falešné, máme v tom téměř kritérium pravdy. Je to jeho nejspodnější instinkt sebezachování, jenž zakazuje, aby realita v žádném bodě nedošla uznání, ba aby se jí ani nedostalo slova.“ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 17s.

²⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 28s.

synonyma, aby tím proti sobě vymazali svět, obrátili hodnoty podle sebe, jakoby teprve křesťan byl smyslem, solí, měrou a také posledním soudem všeho ostatního.²⁹ Křesťan nechce poznat pravdu, ale chce věřit pravdě. Jedinec už nemusí být hříšníkem, protože stačí pouze to, že se jako hříšník cítí. Kněz, teolog i papež jsou podle Nietzscheho lháři. Mluví o mravním řádu, o vykupiteli, o svobodné vůli, ale přitom jejich kázání je lhaní. Kněz je pro člověka jedem, který v něm vyhubí všechny přirozené hodnoty.

To podstatné z vykupitele se téměř v křesťanství nezachovalo a mínění o něm se neudrželo bez znetvoření a bez přídatků. Za vše mohlo prostředí a dějiny, ve kterých se pojem vykupitele tradoval. Dějiny křesťanství jsou od „smrti na kříži“ projevem nepochopení a projevem nesmyslného symbolismu. Křesťanství se už narodilo jako nemocný barbar, který přesto dosáhl moci v podobě církve. „Souhrn nemocného barbarství domohl se posléze moci v podobě církve,- církve, této formy zvilého nepřátelství ke každé poctivosti, ke každé vyšší duši, ke každé kázni ducha, ke každé svobodomyšlné a dobrotivé lidskosti.“³⁰ Lidé vytvořili církev z protikladu evangelia. Poznali pravý opak toho, co bylo podstatou evangelia.

Křesťan se od jiného křesťana neodlišuje vírou, ale chováním, což by mělo být naopak. Křesťan, který klade co možná nejmenší vzdor svému srdci, zlu a necítí vztek proti bližnímu svému, je větším křesťanem než křesťan, který pouze věří. Jediný opravdový vztah, který kdy byl s bohem vytvořen, byl s Ježíšem. A proč tomu tak je? Protože Ježíš byl první a poslední křesťan na zemi. „Evangelium zemřelo na kříži. Co se od tohoto okamžiku zve evangeliem, bylo už opakem toho, co on žil: „zlé poselství, disevangelium. Je falešné až do nesmyslu vidět odznak křesťana v nějaké víře, třeba ve víře ve vykoupění Kristem.“³¹ Ježíš chtěl lidem ukázat, jak se má žít, ale nechtěl vykoupit lidstvo. Bojoval za rovná práva proti privilegované vrstvě a jeho umírání až do posledního okamžiku symbolizovalo boj proti nim. Ježíšova smrt však nebyla vůbec pochopena. Svoji smrtí chtěl dát důkaz svého učení. Jeho učenci nic nepochopili. Kdyby pochopili evangelium, nemstili by se. Pomstili se tím, že Krista od sebe oddělili jako zrádci, pro které nic

---

²⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 68s.

³⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 55s.

³¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 58s.

neznamenal, odloučili jej od sebe, stejně jako předtím odloučili Židé svého boha od sebe a vyzdvihli jej do výše. Kdo vlastně zabil Ježíše? Byli to židovští kněží, kteří si neuvědomili, že zabili jediného křesťana, který na světě kdy byl. Zabili člověka, který měl víru v sám sebe a tím i svobodu, kterou neztratil ani jako ukovaný na kříži. Ježíš prožil život jako individuum, jež nebylo součástí stáda. „Kněží jsou, jak známo, nepřátelé mimořádně zlí - a proč? Protože jsou mimořádně bezmocní. Z bezmoci u nich roste nenávist do závratných a zlověstných hlubin, do nejduchovnějších a nejjedovatějších záludností.“³²

Nietzsche je přesvědčen, že jedním z těch, kteří přibili Ježíše na kříž, byl Pavel. Pavlovo neevangelické jednání symbolizuje nepochopení Ježíšových činů. Dějiny jako kdyby pro něj neexistovaly, neučil realitu ani historickou pravdu. Tento židovský kněz spáchal velký zločin tím, že špatně ovlivnil dějiny prvotního křesťanství. „Život, příklad, učení, smrt, smysl a právo celého evangelia – ničeho již tu nebylo, když tento penězokazec z nenávisti pochopil, čeho jedině mohl potřebovat.“³³ Pavel nepotřeboval realitu, dějiny ani vykupitele, on pouze využil smrt na kříži, aby mohl ovládat masu lidí. Pavel potřeboval následovníky, kteří by slepě plnili jeho vize, a potřeboval také silnou demagogii, která by všem zatemnila mysl. Pavlovým nejsilnějším prostředkem tyranie byla víra v nesmrtnost. Pavel šel do boje proti životu s pojmem nesmrtnost a tato velká lež znehodnotila život. „Žítí tak, že už nemá smysl žít, to se teď stává smyslem života.“³⁴ Nesmrtnost byla největším útokem na lidství. „Tihle slabí jednou chtějí i oni být silní, o tom není sporu, jednou má přijít i jejich království – království boží se to u nich bez obalu nazývá.“³⁵ Slabí lidé žijí déle než vyšší lidé, tedy aspoň si to myslí. Jsou prý „živi po smrti“, kdy teprve začíná blažený život v „království božím“. Pavel odstartoval úpadkový proces, v kterém vládly nehodnoty. Kněz znehodnocuje přírodu a vykupuje poddané od hříchů, bez nichž by nemohl existovat, protože z nich žije. „Bůh promíjí tomu, kdo se kaje – jasně řečeno, kdo se poddá knězi.“³⁶

---

³² NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 22s.

³³ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 63s.

³⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 64s.

³⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 35s.

³⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 41s.

Vztah boha s křesťanstvím je vlastně vztah kněze s křesťanstvím, v němž je Bůh jen prostředkem vůle k nihilismu.

Namísto vznešené morálky se postavila morálka rabská. Společnost byla otrávena nihilistickou vůlí a z každého individua se vytratil svobodný duch, pokud tam vůbec byl. Otázkou je, zda by každý člověk byl svobodný, kdyby žádné církve nebylo. „Kdo z nás by asi byl svobodným duchem, kdyby nebylo církve? Protiví se nám církev, nikoli její jed. Ohledneme-li od církve i my ten jed milujeme.“³⁷ Snad jednou bude na zemi člověk, který zvítězí nad nihilismem, nicotou, křesťanstvím a bohem a začne aktivně a svobodně tvořit hodnoty nové, které budou podporovat život vůlí k moci. Moderní individuum se skládá z ideálů, jež jsou nevlídné vůči životu samotnému. Znehodnocují svět svými pohodlnými, unavenými a znuřenými manýry, přičemž dochází k ztracení individuálního ducha tak hluboko a daleko, že samotné individuum zapomene, že vůbec nějakého ducha mělo. Svět ale potřebuje ducha bojovného, vyzývavého, který se bude prát a válčit pro to, aby opravdu žil. „Bylo by k tomu zapotřebí přivyknout ostrému vysokohorskému vzduchu, zimnímu putování, ledu a výšinám v každém smyslu, bylo by dokonce zapotřebí jisté sublimní zlovůle, poslední odvahy poznání, jež si je samo sebou jista, jež patří k velkému zdraví. Je to snad právě dnes vůbec možné?“³⁸

Nietzsche v knize „*Antikrist*“ nekritizuje pouze křesťanství, ale kritizuje i společnost, která je téměř stejně zkažená jako křesťanství. Proč tomu tak je, je patrné právě z vlivu křesťanství na společnost. Dalším kazícím faktorem je etická výchova a filosofie samotná. Jedním z filosofů, který je pro Nietzscheho protikladem k jeho filosofii, je Kant. „Kantem se počíná obrát k lepšímu? Z reality bylo uděláno „zdání“, svět jsoucna byl udělán realitou. Úspěch Kantův je pouze úspěchem bohosloveckým. Byl o brzdu víc v německé poctivosti, jež beztak neměla pevného kroku.“³⁹ Nietzsche především nesouhlasí s Kantovým dualismem, podle kterého je dobré to, co je odosobněné a racionální. U Nietzscheho tvoří dobro právě niterní instinkty. Kant jedná v souladu se společností, ale Nietzsche jedná

---

³⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 24s.

³⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 75s.

³⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 18s.

podle svého niterního řádu. Z toho vyplývá, že se jejich kategorické imperativy⁴⁰ zásadně liší. „Kantův kategorický imperativ je formulován zcela obecně: Jednej tak, abys mohl chtít, aby se zásada, podle níž jednáš, mohla stát zásadou obecného zákonodárství.“⁴¹ Nietzsche naopak žádá, aby každý měl *svůj* kategorický imperativ a aby naše ctnost byla v souladu s požadavky naší duše. Kant bere ctnost jako něco odosobněného, ctnost srovnává s povinností. „Výplody mozku, jimiž se vyjadřuje úpadek, poslední vysílení života. Nejhlubší zákony zachování a vzrůstu přikazují opak toho, aby si každý vynalezl svojí ctnost, svůj kategorický imperativ. Zahyne národ, splete-li si svojí povinnost s pojmem povinnosti vůbec.“⁴² Nietzsche bere Kanta jako dekadenta, protože stejně jako křesťanství je i kategorický imperativ pro život nebezpečný. „Je to přímo návod k dekadenci, dokonce k idiotství.“⁴³

1.5 Buddhismus náboženství bez Boha

Na první pohled by se mohlo zdát, že Nietzsche je s buddhismem spokojen, ale po proniknutí do problematiky dojdeme k závěru, že toto náboženství je podle něj také nihilistické a dekadentní. Buddhismus je dekadentní v tom, že chce potlačit instinkt člověka, stejně jako křesťanství. Buddhismus nabízí jedinci spokojený život, ve kterém se potlačí všechno trápení a starosti. A v tom Nietzsche spatřuje pokrytectví. Namlouvat si život, jaký ve skutečnosti není, vede k oslabení individua ve chvílích, kdy se střetne s krutou realitou. Trocha trápení trénuje individuum k tomu, aby se z něho stal silný a odolný jedinec v reálném světě. Buddhismus nepopírá život jako křesťanství, ačkoliv se prostřednictvím nirvány snaží vymanit z pozemských strastí. Člověk je odtrhnut od pravého života, ale pak se vrací zpět, kdežto křesťanství ho nutí setrvat v demagogii napořád. Buddhismus nemá rád násilí a negativní myšlení a nevznikl z resentmentu, ani z pomsty. Toto náboženství

---

⁴⁰Ve „*Filosofickém slovníku Univerzum*“ je definován: „Nejvyšší mravní příkaz. V Kantově formulaci: Jednej tak, aby maxima tvého chtění mohla kdykoliv zároveň platit jako princip obecného zákonodárství.“

⁴¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 116s

⁴² NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 19s.

⁴³ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 19s.

je z velké části pozitivní, a to právě tím, že nikoho nenutí, neláká a hlavně nevyhrožuje. Na rozdíl od křesťanství u buddhismu nedochází k morálním lžím a sebeklamům. Buddhismus nerozpoutává válku proti hříchu a zbrojí proti trápení. Je pro senzitivní lidi, kteří vnímají svojí bolest, kterou chtějí potlačit. „Buddhismus je náboženství pro pozdní lidi, pro dobrotivé, jemné, předuchovělé rasy, vede je zpět k míru a jaré myslí, k dietě ve věcech ducha, k jistému otužení těla.“⁴⁴ Oproti židovství a křesťanství zde není žádný bůh. Člověk má promlouvat pouze k sobě a tím nalezne harmonii pro svého ducha, duši. Křesťan bude naopak raději trpět, aby se po smrti měl dobře. Není podstatné, aby byl opravdu špatný, ale aby se provinilým cítil. „Křesťanství chce zvládnout dravce, jeho prostředkem je učinit je nemocným, oslabení je křesťanský recept na zkrocení, na „civilizaci“. Buddhismus je náboženství pro závěr a zemdenost civilizace, křesťanství ji ani ještě nenašlo, může se stát, že ji zakládá.“⁴⁵

Nietzsche nemůže dýchat v tak špatném ovzduší. Má nablízku něco zkaženého a musí čichat útroby nevydařené duše.⁴⁶ A to hlavně kvůli evropskému člověku, který inklinuje ke všemu kolektivnímu, nablýskanému a sofistickovanému a který klesá ke konzumnosti a parazituje na všem, co se dá. „Spolu se strachem člověka jsme přišli i o lásku k němu, o úctu před ním, o naději v něj, ba o vůli k němu. Pohled na člověka už jen unavuje – co je dnes nihilismus, ne-li právě tohle? Jsme znaveni člověkem.“⁴⁷ Vyšší člověk jedná opravdově, stoprocentně vnímá realitu, přistupuje k ní upřímně a se sebeúctou. Nezdržuje zkoumáním původu dobra, ale jedná podle vlastního dobra, díky tomu vysoce jedná a smýšlí. Vyšší člověk si vybírá pouze pro něj užitečné věci – jen to, co je užitečné, je pro něj dobré. Dobro nevnímá jako pojem založený na společenském konsenzu, nezajímají ho obecná dobra, natož blaho, a vytváří si vlastní dobro, které je pouze pro něj. Takový člověk jedná v opozici proti všemu malému, nízce jednajícimu, slabému a masovému. „Za úpadku aristokratického hodnocení se dostal do popředí stádní

---

⁴⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 32s.

NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7. 33s.

⁴⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 31s.

⁴⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 31s.

instinkt.⁴⁸ Vláda nejlepších byla nahrazena vládou jemných a slabých, kteří prosazují nesobecké jednání a staví ho na stejnou úroveň s morálkou. Díky tomu došlo k onemocnění celého lidstva.

Nižší člověk je chytrý a rozumně si trénuje paměť, aby nezapomínal, a to je kámen úrazu. Díky tak vytříbené paměti ve světě došlo k mnoha válkám a neštěstím, protože nižší člověk nezapomene na svoji křivdu a má potřebu se mstít, jako křesťanství. „Ach, ten rozum, ta vážnost, ta vláda nad afekty, celá ta temná záležitost, která se nazývá přemýšlení, všechny ty lidské výsady a skvosty: jak draze byly vykoupeny, kolik krve a děsu je na dně všech dobrých věcí.“⁴⁹ Zapomnětlivost je podle Nietzscheho dobrá vlastnost vyššího individua, protože pokud individuum občas něco zapomene, vznikne místo pro další a třeba i užitečnější informace. Individuum si díky tomu také může odpočinout a nabrat další síly. „To je užitek z oné, jak řečeno, aktivní zapomnětlivosti, naší dveřnice, udržovatelky duševního řádu.“⁵⁰ Nietzsche toužil poznat individuum, které je zodpovědné pouze samo za sebe, které převyšuje veškerý morální řád autonomní síly, jenž má aktivní a ne reaktivní afekty⁵¹. Chtěl, aby také bylo svobodné při každém jeho činu a slově. Přál si potkat jedince, který má právo slibovat a zapomínat.

---

⁴⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 17s.

⁴⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 45s.

⁵⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9. 41s.

⁵¹ V „Úvodu do filosofie“ Anzenbacher píše: Nietzsche pracuje s afekty, které rozlišuje podle povahy a hodnoty, mluví o afektech reaktivních a afektech aktivních. Mezi aktivní afekty patří zpupnost, žádostivost, průbojnost, zkrátka všechny hodnoty, které podporují život. Oproti tomu stojí afekty reaktivní, jež naopak život zpomalují, ne-li zastavují a popírají. Reaktivní afekty jsou ku příkladu, slabost, bojácnost, podprůměrnost, vše co vykazuje malost a nesvobodu.

2. Kierkegaard

2.1 Život Aabye Sorena Kierkegarda

Søren Kierkegaard⁵² byl v Kodani velice známý, a to především svým postojem k církvi a samotnému křesťanství. Kritizoval křesťansky smýšlející společnost především za to, že se vůbec nedostává ke skutečnému smyslu křesťanství a ani se nesnaží o to, aby ho pochopila. Ve svých dílech mimo jiné bojuje proti institucionalizovanému křesťanství. Za špatný výklad tohoto náboženství podle Kierkegarda mohla hlavně lutherská teologie. „Lutherská teologie zatemnila výzvu k následování Krista. Kierkegaard naopak následování jako novozákonní a jako existenční kategorii křesťanů zdůrazňuje.“⁵³ Kierkegaard se inspiroje hrdiny, kteří znali pravý smysl prvotního křesťanství. Tento filosof se věnoval také vývojovým stupňům lidské duševní existence a rozdělil vývoj individua do třech stupňů. Na začátku se člověk nachází v estetickém stádiu, v kterém může setrvat, anebo se rozhodnout pro vyšší etické stádium. Vrcholem lidské existence je však podle Kierkegarda křesťanská sféra, kde dochází k absolutnímu sebepoznání a naplnění.

2.2 Autentický vztah k Bohu

Kierkegaard ve své knize „*Nemoc k smrti*“ pracuje s pojmem zoufalství, které znázorňuje právě nemoc. S Kierkegaardovým zoufalstvím se člověk odděluje od zvířete a od člověka přirozeného neboli normálního. Nemocný zoufalý člověk se uzdraví pouze v křesťanské blaženosti. Smrtí v křesťanském světě život začíná, proto žádná pozemská nemoc pro křesťana v podstatě nekončí smrtí. A v tuto chvíli přichází zoufalství, tedy nemoc, která je způsobena tím, že se křesťan nemůže

---

⁵² Kierkegaard se narodil v Kodani 5.5. 1855, kde také roku 1855 zemřel. Byl nejmladší dítě přistěhovalého obchodníka z Jutska. Otcova výchova byla přísná, zatížená jeho depresemi, Jeho otec se dopustil velké chyby, že si z nejmladšího syna udělal důvěrníka vlastních životních chyb, z pronevěry a jiných pobloudění.

Kierkegaard vystudoval evangelickou lutherskou teologii na univerzitě v Kodani. Teologii celých studoval deset let, vlastně nestudoval, ale užíval volného studentského života, diskutoval, četl romantiky a německé filosofy, chodil do divadla. Rozešel se kvůli tomu s otcem a teprve po jeho smrti studium teologie dokončil.

⁵³ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 242s.

zbavit sám sebe, že nemůže umřít, že i ta poslední naděje tu není. Pro takového jedince je smrtí právě to, že umřít nemůže. „Hrozí-li jako největší nebezpečí smrt, doufáme v život, když ale poznáme horší nebezpečí, doufáme ve smrt. Když však je nebezpečí tak veliké, že se i smrt stane nadějí, pak je zoufalství beznadějí, že se ani umřít nemůže.“⁵⁴

Opravdový křesťan je hrdina, který dokáže být sám sebou. Křesťanský hrdina stojí jako jednotlivec před Bohem sám a odpovědný vůči sobě a Bohu. V jeho světě je smrt duchovní bída. V pohanském světě smrtí končí všechno, ale v křesťanském světě smrtí vše nekončí, protože křesťanský svět hlásá život po smrti. Křesťanství nemá strach ze smrti nebo z bolesti, chorob, trápení či chudoby - nic z toho nemůže být konečné, protože křesťanství hlásá nesmrtelnost. „I kdyby tato utrpení byla těžká a bolestná, že bychom my lidé či trpící člověk tvrdil: tohle je horší než smrt! Nic z toho se dá přirovnat k nemoci, pokud to není nemoc sama, nic z toho z křesťanského hlediska nemoc k smrti není.“⁵⁵ Tomu, co běžnému člověku připadá jako největší trápení, se křesťan směje. Mohlo by se zdát, že křesťan má jednoduchý život, ale podle Kierkegaarda našel velkou bídu, která se nazývá nemocí k smrti. Křesťan a běžný člověk tvoří vztah dospělý – dítě. „Je to jako poměr mezi dítětem a mužem, neboť čeho se bojí dítě, s tím vůbec nepočítá muž.“⁵⁶ Dítě se nebojí věcí nejhorších, protože je nezná, ale bojí se věcí, které pro muže nejsou vůbec ohrožující. „Přirozený člověk nezná věci opravdu hrozné, ale proto strachu neunikne, bojí se věcí, jež nijak hrozné nejsou. Je to jako v pohanově poměru k Bohu: Pravého Boha nezná, ale to mu nevadí místo toho uctívá jako Boha modlu.“⁵⁷ Křesťan se naučil mít odvalu, kterou normální člověk nemá, protože poznal bázeň, která je horší než bázeň pohanská, a naučil se vnímat právě nemoc k smrti.

Člověk, jenž prožil svůj život tak, že žil i pro ostatní, nebude zapomenut, protože po sobě zanechal „své stopy“. Svým blízkým odkázal svůj domov, dal svým dětem lásku, vzdělání. „Otiskl“ se do svého okolí díky tomu, že o něj pečoval.

---

⁵⁴ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 127s.

⁵⁵ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 122s.

⁵⁶ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 122s.

⁵⁷ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 122s.

Napsal knihy, složil hudbu atd. Jeho duch přetrval. Kdežto jedinec, který žije jen pro sebe, po smrti nemá téměř nikoho, kdo by ho obdivoval nebo připomínal. Pokud však člověk žije svůj život pro Boha, je podle Kierkegaarda nad všemi ostatními. „Neboť ten, kdo bojoval se světem, je veliký tím, že svět přemohl, a kdo bojoval se sebou samým, je větší tím, že přemohl sebe sama, ale kdo bojoval s Bohem, je větší než všichni ostatní. Takto se ve světě zápasilo, muž proti muži, jeden proti tisícům, avšak ten, kdo zápasil s Bohem, převyšuje všechny ostatní. Kdo uvěřil v Boha, je nadevšechno.“⁵⁸ Někdo je výjimečný v tom, že rozdává lásku, někdo zas tím, že vyniká v síle, jiný zas tím, že rozdává rady, ale ten, kdo uvěřil v Boha, je podle Kierkegaarda na nejvyšším stupni vývoje existence a převyšuje všechny ostatní. Jediný člověk, který podle Kierkegaarda dokázal uvěřit v Boha a bezmezně se do něj zamilovat, byl Abrahám. Abrahám chtěl obětovat syna pro Boha, a tím se dostal nad obecno, nad etiku, a suspendoval ji. Tragický hrdina vyznává etické ctnosti, ale Abrahám vyznává ctnosti osobní. Tento biblický hrdina chtěl svého syna obětovat pro Boha, ale i pro sebe, protože miloval Boha. Chtěl se vzdát konečna pro dosažení nekonečna, zapřít sám sebe, aby se obětoval povinnosti a dosáhl vyšších věcí, které jsou nad obecnem. „Víra je paradox právě v tom, že jedinec jakožto jedinec převyšuje obecno, že vůči němu uplatňuje právo, že mu není oddán, nýbrž nadřazen.“⁵⁹ Vyprávění o Abrahámovi je teologická suspence etiky, kde Abrahám jednal silou absurdna, stojící nad obecnem, a kde víra stojí mimo obecno. Tak dosáhl vrcholu a získal víru. Abrahámovi není rozumět, protože mluví řečí Boha. Kdo zbožňuje Boha, neplývá slzami, zapomíná na bolest a trápení, které prožil při cestě k víře, a těší se z lásky k Bohu. Abrahám provedl pohyb víry díky nekonečné síle absurdna a dokázal přitom zachovat celou konečnost. Po celou tu dobu, co Abrahám jel na oslovi k hoře, kde měl odevzdat oběť, věřil, že mu Bůh Izáka nevezme. „Věřil silou absurdna.“⁶⁰

Kierkegaard nedokázal udělat pohyb víry, protože neměl dost odvahy bezhlavě a slepě skočit do absurdna. Připouštěl si, že není rytíř víry jako Abrahám, a nestyděl se k tomu přiznat. Co ale uměl, bylo opravdu milovat Boha. V knize

---

⁵⁸ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 16s.

⁵⁹ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 48s.

⁶⁰ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 13s.

„*Bázeň a chvění*“ vypovídá o svém vztahu k Bohu: „Jsem přesvědčen, že Bůh je láska. Toto vědomí má pro mne původní lyrickou platnost. Jsem nevýslovně šťasten, mám-li je, a je-li mi vzdáleno, toužím po něm vroucněji než milující po milované. Přesto však nemám víru, ta odvaha mi chybí.“⁶¹ Kierkegaard na rozdíl od mnoha jiných věřících neobtěžuje Boha svými maličkostmi a malými starostmi, ale dává mu najevo svojí lásku, kterou udržuje stále čistou a plápolající, jako ten nejsilnější oheň. Ten, kdo miluje Boha bez víry, upřednostňuje především sebe. Kdo miluje Boha s vírou, ten myslí na Boha. Kierkegaard si uvědomoval, že nedokáže udělat to, co rytíř víry. „Víra je paradox, který je v stavu udělat z vraždy svatý a bohulibý čin, je i tím paradoxem, který Abrahámovi Izáka vrací.“⁶²

Existence jedince není vůbec jednoduchá. Ten, kdo žije niterně, si váží sám sebe a pečuje o svojí duši, a tak má život pod svojí nadvládou. Ve světě působí samostatně, jako samostatné individuum. K tomu, aby člověk byl schopen provést nekonečný pohyb rezignace, musí projevit značnou energii a musí mít svobodného ducha. Pokud se individuu povede plně rezignovat, tak si silou absurda splní celé své přání. „Vírou se ničeho nevzdávám, naopak vírou všechno získávám, a to ve smyslu slov, že ten, kdo má víru, jako zrno hořčičné, může i hory přenášet.“⁶³

„Rytíři víry je známo, že lidi vždycky nadchne, vzdá-li se někdo sebe samého kvůli obecně, a že je k tomu třeba odvahy.“⁶⁴ Tragický hrdina si s Bohem nikdy nebude tak blízko jako rytíř víry, protože nejedná kvůli němu, ale kvůli okolí. Tragický hrdina životem proplouvá, kdežto rytíř víry se pomalu pohybuje. Tím je myšleno, že hrdina má mnohem jednodušší boj, se kterým se i mnohem dřív vypořádá, než rytíř víry. Rytíř víry oka nezamhouří, stále je zkoušen a pokoušen faktem, že se nemůže ocitnout zpátky ve věcech obecných. A nikdo mu nepomůže s jeho břemenem, protože pak už by se ocitl mimo paradox. Tento paradox je absolutní povinnost k Bohu. „Buď tady existuje absolutní povinnost vůči Bohu – a je-li tomu tak, pak je tato povinnost paradoxem, že jedinec jakožto jedinec

---

⁶¹ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 32s.

⁶² KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 46s.

⁶³ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 42s.

⁶⁴ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 66s.

převyšuje obecně, a že jako jedinec má absolutní poměr k absolutnu, anebo víra nikdy nebyla, protože byla pořád.⁶⁵ Rytíř víry je ve svém paradoxu zcela sám. Nemá na rozdíl od sektáře žádné kontakty s ostatními. Rytíř víry trpí samotou, nikdo mu nerozumí, ale on o to ani nestojí, nechce být chápán a uctíván jako nějaký vůdce společnosti. Nepravý rytíř víry se pozná podle toho, že se v určité chvíli cítí a chová jako mistr světa. Pravý rytíř víry je svědek, ne učitel, který by rozdával rady. Rytíř víry nezískal nikdy nic zadarmo, a tak nic nerozdává. Tento člověk nekonečné rezignace všechno opouští a silou absurdna se mu všechno vrací. Stále provádí pohyb nekonečna, tak oddaně, že nad tím zůstává rozum stát. Rytíř víry si udržuje lásku mladou a ona s ním jde ve stejné podobě jako na začátku. Rytíř z rezignace nevystupuje, cit si udržuje stále svěží a silný jako na začátku a nikdy o tento cit, který se nazývá láska, nepříjde, protože je nekonečný. Proto je v duchovním světě možné všechno, působí zde totiž síla absurdna, která proměňuje přání v realitu.⁶⁶

Nyní se zaměříme na další protiklad – protiklad víry a hříchu. Víra je podle Kierkegaarda opakem hříchu a hřích je tedy opakem víry. Pohan si však myslí, že opakem hříchu je ctnost, protože si neuvědomuje, že každý hřích je mířen proti Bohu. Protiklad hříchu a víry mění pohanské pojmy a pohanskou etiku podle křesťanských zásad, kde všechno působící proti Bohu je hříchem. Věřící individuum klade důraz na důsledek dobra a má strach z každého malinkatého hříchu, protože si uvědomuje, o co může přijít. „Lidé bezprostřední, dětští a dětinští nemohou však přijít o nic totálního, ztrácejí a získávají pořád jen v jednotlivostech, či nějakou jednotlivost.“⁶⁷ Bůh má někdy tendenci vyzkoušet věřícího a přesvědčit se o jeho víře tím, že ho uvede do pokušení a sleduje, zda zhřeší. Chce ho tím upevnit v jeho víře. Čím více je člověk věřící, tím více pocítí bolest ze svého

---

⁶⁵ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 70s.

⁶⁶ Srovnej: „Chci-li veškerou časnost uchvátit mocí absurdna, musím mít paradoxní a pokornou odvahu – a to je odvaha víry. Vírou se Abrahám Izáka nevzdal, vírou ho získal.“ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 42s.

⁶⁷ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 205s.

pochybení a hříchu a tím rychleji se vrátí k pravdě.⁶⁸ Bůh chce ve světě udržovat pořádek, a aby to dokázal, musíme my lidé vyjít z davu a stát se davem pro sebe, a tak se oddělit od zvířat. Zvíře žije většinou ve smečkách a jako samotné individuum málokdy přežije, ale nám se bude lépe žít, když zůstaneme duševně osamoceni. „Pro Boha žijí v Kristu jen samí jednotliví lidé (hříšníci).“⁶⁹ Bůh se stará o všechny, i o zvířata, a má rád řád a vše chce mít pod kontrolou, a proto je v každém okamžiku všude. Bůh není pojem, ani se nepodobá člověku, a je vždy a všude přítomen. Stejně tak jako on není pojem, nebere ani člověka jako pouhý pojem nebo jako číslo v davu, ale vnímá ho jako jednotlivce, a tak k němu i přistupuje. Bůh pohlíží na individuum jako na hříšníka, a to je kvalitativní rozdíl mezi Bohem a člověkem. Bůh je zde od toho, aby odpouštěl hříchy a zaváděl do věcí pořádek a člověk se mu v tomto ohledu nebude nikdy podobat.

2.3 Neautentický vztah k Bohu

Kierkegaard je přesvědčen, že naše doba je plna sebeklamu, ale přitom by potřebovala poctivou vážnost. Potřebuje také šlechetné lidi, kteří si ve svém životě kladou nesnadné úkoly. „Staré rčení z vnějšího, viditelného světa říká: kdo nepracuje, ať nejí. Zvláštní toto rčení totiž neplatí ve světě, který je formuloval, vždyť se znovu a znovu stává, že se nají ten, kdo nic nedělá, a že i spáč dostane víc než pracující.“⁷⁰ Mnoho lidí nevnímá svoje nitro a žije spokojeně, netuší žádné zoufalství. Ale lidé, kteří si zoufalství uvědomují, žijí svůj život mnohem niterněji než ti druzí, protože si svojí duchovnost uvědomují.⁷¹ Člověk, který svoji

---

⁶⁸ Srovnej: „Věřící tuší svůj zánik a vidí jeho důvod (v událostech či v tom, čeho se odvážil), ale věří. Proto nezahyne. Nechává na Bohu, aby mu podle své vůle pomohl, přitom věří, že pro Boha jsou všechny věci možné.“ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 145s.

⁶⁹ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 217s.

⁷⁰ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 23s.

⁷¹ Srovnej: „Nebo to jsou lidé jimž těžké události či otřesná rozhodnutí dopomohla k vědomí duchovnosti.“ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 135s,

duchovnost nebere v potaz, může dospět k závěru, že jeho život je promarněný, protože ho mohou omrzet pozemské radosti a strasti.

Pravý křesťan si víru nepředstavuje jako něco nepatrného, naopak, víra pro něj je věcí nejvyšší. Nepravý křesťan si neuvědomuje ten paradox, je to pro něj moc složitá, protože celou víru a vše s ní spojené bagatelizuje. Takový člověk postrádá vášeň a lásku k Bohu a Bůh pro něj představuje pouze modlu, „věc“, kterou vytvořila společnost. Tragický hrdina k Bohu nechová osobní vztah, svého Boha má pouze v oblasti etiky. „Naší době by prospělo, kdyby si oddala odvahy k víře v moc ducha, odvahy k tomu, aby v sobě přestala zbaběle ubíjet to, co v ní je dobré, a aby to z čiré závisti nezmařila u jiných výsměchem.“⁷² Pravý křesťan miluje Boha a ne modlu. V této lásce je sám jako osamocené individuum, které nese svoji zodpovědnost vůči Bohu.

„Jsou lidé, kteří potřebují nátlak, a jsou takoví, kteří by při úplné svobodě v sobeckých choutkách zdivočeli jako zvířata.“⁷³ Takoví lidé nechtějí žít zodpovědně, protože by nevydrželi svobodu, která by je nutila se odpoutat od společnosti, a oni by se pak museli stát samostatným individuem. Neunesli by zoufalství ze samoty. Příkladem neautentického vztahu s Bohem je postava tragického hrdiny. Tragický hrdina zůstává ve sféře etiky. Jedná pro dobro společnosti a jeho činy i nitro náleží obecnu. To však není případ rytíře víry, který jedná vždy pro Boha a dostává se tak nejvýše, jak může. „Pravý tragický hrdina obětuje obecnu sebe sama a vše, co mu náleží. Jeho skutky a každé hnutí jeho nitra náleží obecnu, je zjevné a ve zjevnosti je pravým synem etiky. To však není Abrahámovv případ, on nedělá pro obecno zhola nic a tají se.“⁷⁴

Kierkegaard kritizuje lidi za to, že si namlouvají, že už dosáhli toho nejvyššího, co mohli – že jsou moudří, vzdělaní a zruční, a že už nemohou být lepší. Kierkegaard takové lidi nazývá sektáři. „Sektáři křičí jeden přes druhého a rámušem se snaží zahnat úzkost. Představují si, že dobudou nebes, že jdou cestou jako rytíř víry, který ve vesmírné osamocení nezaslechne lidského hlasu a se

---

⁷² KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 88s.

⁷³ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 65s.

⁷⁴ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 97s.

svou strašlivou odpovědností kráčí sám a sám.⁷⁵ Spousta lidí se řídí etickými pravidly a nesoustředí se na vztah s Bohem. Tragický hrdina bez obecně nemůže existovat, zatímco rytíř víry je na vše sám. Tragický hrdina se řídí etickými pravidly a nemá velkou odpovědnost, může brečet a stěžovat si a tím si ulevit. Takový člověk se však nikdy nemůže stát samostatným individuem, a pokud si někdo myslí, že je to jednoduché, tak se mýlí. „Někomu by možná připadalo pohodlnější, kdyby mu již přání nežilo a šíp bolesti kdyby otupěl, ale takový člověk není rytířem. Kdyby se svobodná duše při něčem takovém přistihla, jistě by sama sebou pohrdala, musela by pak začít od začátku a především by si nesměla dovolit sebe klam“⁷⁶

Ten, kdo nemá nekonečnost, je podle Kierkegaarda omezený. Omezený je pouze člověk, který je buď hloupý, nebo etického ladění. Takoví lidé si ale svoje omezení neuvědomují. V životě řeší pouze omezení intelektuální či estetické. Tento omezený člověk se ztratil na samém začátku, stal se radikálně konečným, omezeným individuem „ve škatulce“. „Namísto abychom se stali sami sebou, stali jsme se číslem, člověkem jako jiní, pouhým opakováním pořadí toho samého.“⁷⁷ Původně mělo každé individuum své já, které se utvářelo a hledalo svojí podstatu, po čase se ale stalo, že některá já vlivem okolního světa o svoji podstatu přišla. Díky světským okolním světským lákadlům, „já“ zapomene na to, co je. Je vlákáno do světa a unášeno proudem nevšedních jevů tak daleko od sebe, až mu jeho dny zevšední a ono už nemá o sobě žádné mínění, protože už ho nezná. Stane se jedním dílkem, které zapadá do celkové skládačky světa a už nemá odvahu tvořit svůj vlastní obraz, protože se pro něj stane jednoduší být součástí celku. „Motýl úplně zapomene, že býval housenkou, a možná zase zapomene, že býval motýlem, a to tak dokonale, že se třeba stane i rybou.“⁷⁸ Ve světském světě málokoho napadne myslet si o prosperujícím člověku, že by mohl být zoufalý, protože vše je, jak má být, tedy podle světských kritérií. On a ani oni si neuvědomují své zoufalství, protože jim je relativně dobře. Světsky smýšlející člověk neriskuje, bojí se prohrát, proto ani žádnou hru nezačne hrát a raději ztratí sám sebe, aniž by si to

---

⁷⁵ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 –

249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 69s.

⁷⁶ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 – 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 43s.

⁷⁷ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 – 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 140s.

⁷⁸ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 – 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 38s.

uvědomil. Silné individuum na sebe nikdy nezapomene a nepřetvoří se na někoho jiného, je pořád stejné jako na začátku. Světsky žijící člověk využívá prostředky světa tak bravurně, že může být lidmi ctěn, být v jejich očích vážený. Chodí do zaměstnání den co den, vydělává peníze, pomáhá slabším, vytváří umění, ale zapomněl na to nejdůležitější – na sebe. „Sám sebou není, neboť v duchovním smyslu nemá před Bohem žádné já, ať už je jejich jáství jakkoli sobecké.“⁷⁹

Zoufalství si buď uvědomujeme, anebo ho nevnímáme. „Veškeré zoufalství je ovšem co do pojmu samého uvědomělé, avšak z toho nevyplývá, že si ho je vědom člověk, v němž se usadilo a jehož proto nazývám zoufalým.“⁸⁰ Nevědomé zoufalství je způsobené tím, že člověk neví o svém „já“, jeho vědomí zde hraje rozhodující roli. K tomu, aby jedinec mohl mít své sebe-vědomí, potřebuje vůli, protože čím větší je vůle, tím více chce znát své já. „Já je uvědomělá syntéza nekonečna a konečna, jež má poměr sama k sobě a jejímž úkolem je, aby se sama sebou stala, dá se to uskutečnit jedině poměrem k Bohu.“⁸¹ K tomu, aby člověk k sobě našel cestu, je nutné, aby se „já“ zkonkretizovalo. Toho dosáhne jedině tím, že se od sebe nekonečně vzdálí a pak se „já“ musí z nekonečna k sobě vrátit, tedy ocitne se zpět v konečnu. Když se tak nestane, „já“ se ocitne v zoufalství, protože nemá samo sebe. Ten, kdo se ocitne v nekonečnosti, je zoufalý, protože jeho já se bezmocně zmítá ve fantazii, ale pokud tento stav překoná, vrací se do konečna jako vítěz, který našel sama sebe a může podle Kierkegaarda odstartovat cestu k Bohu.

„Kolik má člověk citu, poznání a vůle, záleží konec konců v tom, kolik má fantazie, to jest, jak se to vše reflektuje právě ve fantazii. Fantazie je reflexe, jež dopomáhá k nekonečnosti.“⁸² V podstatě fantazie působí tak, že se člověk svým fantazírováním odpoutá od svého nitra a v tu chvíli je v nekonečnu. Ale nic se nemá přehánět. Pokud se člověk díky své fantazii nechá unést příliš daleko, stane se opak a individuum sebe ztrácí, místo toho aby se našlo. Z fantazie se nesmí stát cit. „Tak jako revmatik neovládá tělesnou citlivost, které se zmocnil vítr a počasí,

---

⁷⁹ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 142s.

⁸⁰ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 136s.

⁸¹ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 137s.

⁸² KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 138s.

takže na sobě zaznamenává změny povětrnosti, tak je tomu i s člověkem, jehož cit se stal fantastickým.⁸³ Ten, kdo fantazíruje příliš, ztrácí přehled o skutečnosti. Nemá stanoveny žádné hranice, nenaslouchá svému „já“ a chová se jako neposlušné dítě. Pokud se člověk chce spatřit v pravém světle, je důležité, aby poznal své nitro, jinak se nikdy neuvidí tak, jak doopravdy vypadá. Individuum není samo sebou před Bohem, protože svojí existenci upíná na universalitu státu, národa a v ní si nechává vysát svojí sílu. Ten, kdo nemá poměr k Bohu, nemá poměr ani k sobě, takový jedinec je schopný provést i takový čin, jako je vražda. „Proto také soudil pohan o sebevraždě tak divně a tak lehkomyšlně, a dokonce ji schvaloval, v duchovním smyslu to však je nejhorší hřích – takhle najednou opustit život, je to vzpoura proti Bohu.“⁸⁴

Věřící nemusí dávat najevo svojí víru svému okolí, stačí, když si ji nechá zamčenou ve svém srdci. Věřící člověk podle své víry především jedná a druhý člověk tak může věřícího poznat podle jeho činů a chování, ne podle slov. „Kdo křesťanství hájí, nikdy v ně nevěřil. Kdyby věřil, stala by se jeho nadšená víra – nikoli obhajobou, ach ne! – ale útokem a vítězem. Věřící je vždycky vítězem!“⁸⁵ Věřící individuum nechce rozšiřovat víru mluvením, to ani nejde. Je zbytečné popisovat, jak se dostat k Bohu a dávat lidem instrukce, jak postupovat. Každý si ke své víře musí dojít sám.

V duchovním světě individuum koná dobro již v tu chvíli, kdy se s ním seznamuje, a pokud tomu tak není, individuum začne poznání o pravdě ztrácet. „V duchovním světě neexistuje nehybný stav, není tu vlastně žádný stav, všechno je aktualita“⁸⁶ Pokud stále člověk čeká, poznání začne mizet a pak zmizí úplně. Mezitím se dere na povrch lidská přirozenost, která je mnohem nižší než pravda, kterou nepoznal. Jakmile individuum pozná dobro, hned ho musí konat. Pokud totiž dojde k prodloužení doby mezi poznáním a konáním, dojde k znehodnocení. „Moc všeho nižšího záleží v protahování.“⁸⁷ Většina lidí žije bez eticko-náboženského

---

⁸³ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 138s.

⁸⁴ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9

⁸⁵ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9 186s.

⁸⁶ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 192s.

⁸⁷ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 193s.

poznání, protože jejich nižší „já“ se bojí pravdy. Zabývá se pouze estetickým poznáním, které není pro nižší „já“ náročné a baví ho. Kierkegaard se směje lidem, kteří se sice tváří jako velcí bojovníci, ale mají ve skutečnosti jen plnou pusu šlechetných a obětujících se slov. Takoví lidé hrají divadlo jen proto, aby se o nich neřeklo nic špatného, ale podstata věci je nezajímá, pravda je pro ně zcela zbytečný pojem.

Lidé nejčastěji vnímají sami sebe v dramatických chvílích, ale nevnímají se ve stereotypu dní. Takže k sebepoznání dochází velmi málo, anebo vůbec. Důkazem, že si lidé sami sebe málo uvědomují a že nevnímají svého ducha, je to, že se chovají dětinsky, jejich činy jsou naivní a neuvážené. Jednou za čas vykonají nějaké dobro, pak zase zlo a tak je to stále dokola. Jejich život je jedna velká hra, ale ve smyslu zábavy. Neriskují, protože se bojí, že by něco ztratili, ale proto nic opravdového ani nezískají. Takoví lidé si neuvědomují, že by mohli někdy vstoupit do nekonečna, ani nevědí, co to je, anebo ani vědět nechtějí. „Každá existence pod určením ducha, třeba jen na vlastní zodpovědnost, má v sobě bytostnou důslednost a důsledek sebe samé v něčem vyšším, přinejmenším v nějaké ideji.“ A proto když člověk ztratí i sebemenší důslednost, způsobí tím obrovský vnitřní nepořádek a jeho nitro trpí.

Jedním z rozdílů mezi pohanstvím a křesťanstvím je náhled na hřích a učení o něm. Křesťanství se zabývá hříchem a tvrdí, že k tomu, abychom poznali hřích, potřebujeme Boha. „Křesťanství začíná tvrzením, aby člověk pochopil hřích, musí mít Boží zjevení, a že hřích nespočívá v člověkově nepochopení dobra, nýbrž v tom, že je poznat nechce, že je odmítá.“⁸⁸ A tak člověk vnímá křesťanské učení o hříchu jako útok na své já, které přitom nezná.⁸⁹ V křesťanství je hřích nevědomost. Křesťanství nemáme chápat, ale máme v něj věřit. Podle Kierkegaarda se křesťanství nedá plně pochopit a také by se chápat nemělo. Rozum by měl zůstat v pozadí a vpřed by měl vykročit cit, tedy láska.

---

⁸⁸ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 193s.

⁸⁹ Srovnej: „Přirozený člověk, pohan, myslí asi takto: dobrá, uznávám, že jsem neporozuměl všemu mezi nebem a zemí, ať nás tedy zjevení poučí o věcech nebeských, ale považuji za dokonalý nesmysl, že by ho bylo potřeba k objasnění podstaty hříchu. Nevydávám se naprosto za dokonalého člověka, vím a rád připouštím, že jsem od dokonalosti na míle daleko – ale pak že bych neměl vědět co je hřích?“ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9.194s.

Kierkegaardovi byl trnem v oku křesťan, který ve skutečnosti křesťan není. Bohužel takových „karikatur“ viděl kolem sebe dost. Individuum, které špatně chápe křesťanství, vnáší do tohoto náboženství mnoho chyb a nepochopených tvrzení a ve výsledku se ani jako nábožensky založený člověk nechová. Drze si domýšlí náboženská dogmata. Lidé, kteří si myslí, že mají sebe a svého ducha pod kontrolou, žijí v podstatě duchaprázdný život, tak jako se duchaprázdní narodili. Domýšlivé křesťanství bylo křesťanství lutherské, které podle Kierkegaarda nekladlo důraz na následování Krista. „Lutherské křesťanství učilo o spasení pouhou milostí a ohromilo snažení o život ve skutečném následování Krista.“⁹⁰ Kierkegaard si stěžoval, že v jeho zemi (jistě tomu tak je i v jiných zemích) je přespříliš farářů, ale opravdový farář by se dal považovat téměř za zjevení. Kierkegaard občas potkal opravdového básníka, ale opravdového faráře musel hledat. Rozdíl mezi farářem a básníkem je, že farář je povolání ke státnímu úřadu⁹¹, ale básník má osobní povolání. O křesťanství se podle tohoto filosofa mluvit nemusí, a proto také nemusí být tolik farářů, kteří kážou zbytečně. Ve skutečnosti se však o křesťanství hovoří pořád, až z toho individuum neví téměř nic, anebo si křesťanství představuje právě jako povolání a staví faráře na stejnou úroveň jako lékaře, mastičkáře či například filosofa. „Jaký tedy div, že člověk ve svém jednání nevidí nic špatného a pouští se do obrany křesťanství.“⁹² Opravdový farář je zamilovaný do Boha a věří v něj. Zamilovaný farář působí na své posluchače tím, že o Bohu káže, a nikoliv tím, že obhajuje křesťanství. Takové kázání je velice vzácné a je vysoce ceněno, ale mnoho křesťanů mu nerozumí, protože jsou bez sebe.

V křesťanství se o Bohu namluví mnoho a většinou zbytečně. Bůh se prý zjevil a to byla ta chyba, protože o věcech vznešených by se nemělo mluvit, jako o běžně viděných věcech. „Od lidí se člověk učí mluvit, od bohů mlčet.“⁹³ Kierkegaard dále kritizuje nevhodné představy o Bohu. Většina lidí si představuje

---

⁹⁰ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 232s.

⁹¹ Srovnání: „Lutherská teologie, podobně jako teologie katolická, považuje stav duchovního za „úřad“, jemuž odpovídá osobní Boží povolání.“ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 232s.

⁹² KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 200s.

⁹³ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 223s.

Boha jako soudce, který má soudcovství jako své pozemské zaměstnání. Tímto Boha degradují na svoji lidskou úroveň, aniž by si to uvědomovali. Pokud by se našel někdo, kdo by ty lidi vyvedl z omylu, že Bůh není soudce, ještě by ho prohlásili za blázna, protože by to odporovalo kázání farářů. Spikli by se proti němu a mysleli si, že konají dobro. „Bude-li nás na to hodně, nebude v tom nic špatného. Že by dav mohl provést něco špatného, je nesmysl a zastaralý názor, neboť co dělá dav, je přeci vůle Boží.“⁹⁴ Když se lidem dovolí soustředit se do skupin, do davu, vzniká z tohoto abstraktu Bohočlověk. Občané v zemi vědí, že prezident obdivuje poslušný dav a vládě zas imponuje dobré mínění o nich, takže lidé nakonec došli ke zjištění, že dav imponuje Bohu. Ale ve skutečnosti před Bohem máme stát jako jednotlivci. Největším ničitelem křesťanství je tedy samotné křesťanství. Povýšilo totiž člověka na stejnou úroveň jako Boha a tak vznikl Bohočlověk. „V pohanství udělal člověk boha člověkem (lidským bohem), v křesťanství se člověk stává Bohem (Bohočlověkem).“⁹⁵ Nikdy se nestalo, aby náboženství vyzdvihlo člověka tak vysoko. Křesťanství tak vytvořilo nepřirozený vztah a provedlo to, co měl učinit Bůh sám, ale přesto se proti tomuto načtení srdceryvně brání a popírá, že by člověk a Bůh byli totéž. „Nikdy se žádné učení proti tomu tolik nebránilo jako křesťanství, a brání se pomocí pohoršení.“⁹⁶

Kierkegaard v pohoršení vidí kámen úrazu.⁹⁷ Tento myslitel kritizuje faráře za to, že se jejich kázání nepřizpůsobuje době, ve které působí, a lidé tak nemají možnost plně pochopit křesťanství. Čím více se lidé snaží pochopit křesťanství, které jim je servírováno, tím více inklinují k pohoršení nad samotným náboženstvím, protože nemají jasný výklad o tom, co křesťanství vlastně je. Také se pohoršují kvůli tomu, že mezi Bohem a člověkem je nekonečný rozdíl a tomu také nerozumí. Člověk by měl mít víru v Boha, ale místo toho se nad ním

---

⁹⁴ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 219s.

⁹⁵ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 221s.

⁹⁶ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 214s.

⁹⁷ „Kristus proti pohoršení mnohokrát a zaujatě varoval, takže ještě ke konci života na ně upozorňoval své věrné apoštoly, kteří ho od začátku sledovali a kvůli němu všechno opustili.“ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 223s.

pohoršuje. Bůh požaduje pouze víru, ale Kierkegaard pochybuje o tom, zda se ve světě ještě nějaká víra najde, když ani farář neplní svojí funkci. „Za starých časů se říkalo: je smutné, že to ve světě nechodí tak, jak farář káže. Možná, že přijde doba, zvláště když jí napomůže filosofie, že se bude říkat: naštěstí to ve světě nechodí tak, jak farář káže: neboť život má přece jen trochu smyslu, ale farářovo kázání nemá žádný.“⁹⁸

Kierkegaard se v probíraných dílech „*Bázeň a chvění*“ a „*Nemoc k smrti*“ na mnoha místech zmiňuje o Hegelovi a kritizuje jeho idealistický systém. Kierkegaard bojuje za prvotní křesťanství a nechce přijmout do svého učení systém, se kterým Hegel pracuje. Kierkegaardovi jde o sebe-nalezení, protože jediné tak může jedinec přistupovat k Bohu a pochopit pravý smysl existence. Německý idealismus v čele s Hegelem naopak staví do popředí rozum, takže dochází k abstraktnění jedincovy mysli. Takový směr se Kierkegaardovi nelíbí a nesouhlasí s ním. Hegelovské myšlení je podle Kierkegaarda odporující samotné existenci a má za následek odloučení jedince od sebe samého. „V Hegelově filosofii je vnějšek (vyjádření), vyšší než niternost. Často to vysvětluje tímto příkladem: dítě je niternost, muž vnějšek, z toho plyne, že se dítě určuje něčím vnějším, a naopak muž jakožto vnějšek se určuje pomocí niternosti. Víra je však paradox, niternost je vyšší než vnějškovost, čili liché číslo je vyšší než druhé.“⁹⁹ Hegel kladl důraz na rozum a podle toho také tvořil systém ve všem, co se dalo. Vše logicky vysvětlil a popsal. Hegel mluví o existenci jako o obecném světovém vývoji, kdežto Kierkegaard mluví o konkrétní lidské existenci, která se určitým způsobem uskutečňuje a nelze proto na ni nahlížet jako na něco obecného či světového.

---

⁹⁸ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 25s.

⁹⁹ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 60s.

3. Nietzsche verzus Kierkagaard

Nietzsche mluví o dvou světech, kde bůh symbolizoval projev sebe-nalezení. Jedním z těchto světů je antický svět, kde všechno vzkvétalo a rozvíjelo se. Antický svět měl své bohy k tomu, aby nad lidmi bděli a byli jim oporou v jejich činech. Přesto však antičtí jedinci jednali jako samostatné individuum, které není na ničem a na nikom závislé, tedy ani na božstvech. Antická božstva měla nacionální symboliku, symbolizovali sílu, hrdost a moudrost svého národa. Proč tomu tak bylo? Každé individuum komunikovalo se svým já, protože mělo povědomí o sobě samém a bůh měl roli symbolickou. Z řecké a římské civilizace jsme podle Nietzscheho mohli dodnes těžit nebýt židovsko-křesťanského jedu. Druhým světem, kde bůh symbolizoval vznešenost a lásku k sobě samému, byl Izrael. Židé na začátku byli neochvějní a nepřemožitelní ve svých úvahách a instinktech. Jejich potenciál rostl všude tam, kam vstoupili. Bůh se zde narodil z Židů, byl projevem jejich práce, jejich vůle k moci. Židé měli svého boha ze sebe, vycházel z jejich nitra jako symbol sebelásky.

Kierkegaard pohlíží na Boha jako na symbol nevyššího sebe-vnímání. Požaduje po individuu shledání se sebou samým. Chce po jedinci, aby měl svého ducha, který je ochotný podstoupit cestu k víře a následně skočit do absurdna a žít jako silné individuum před Bohem. V knize „*Niternost a existence*“ Olšovský píše: „Tehdy já zároveň překračuje samo sebe, a transcenduje tak ke svému bytostnému já. Při tomto dosahování sebe sama se zároveň dosahuje paradoxu Boha a bytí. Propast pobývání je zacelena v okamžiku naplnění. Skokem jakoby scelující momenty lidské existence.“¹⁰⁰ Kierkegaard a Nietzsche se shodují v tom, že individuum má mít pevný postoj k sobě samému a díky takovému stabilnímu základu má být schopno tvořit hodnoty, jež vycházejí z jeho nitra. Jejich individua si stojí za svými hodnotami, jsou za ně plně zodpovědní a nikdo jim nepomáhá k tomu, aby žili svůj život. Nenechávají si od nikoho radit, a to je dělá nezávislými a svobodnými.

U Kierkegarda je individuum schopné mít vztah k Bohu až po složitém duševním vývoji, které tento filosof rozděluje do tří stádií – estetického, etického

---

¹⁰⁰ OLŠOVSKÝ, Jiří. *Niternost a existence - Úvod do Kierkegaardova myšlení*. Praha: Akropolis, 2005, 262 s. ISBN 80-86903-08-7. s.199

a náboženského. Estetické stádium je podle Kierkegaardova nejnižší ze tří úrovní. Estetický člověk je typem člověka, který vyznává spíše materiální, povrchní hodnoty. Tito lidé mají cit pro krásu, díky níž vytvářejí vztahy, ale tyto vztahy jsou pomíjivé, protože jsou založeny na materiálních hodnotách či požitkářství, nemají dlouhodobého, natož stálého trvání. Kierkegaard říká, že v estetickém stádiu bytost nenajde sebe sama. Aby se našla, musí se vnitřně rozhodnout pro etické stadium, a poté postoupit do religiózního stádia. Pohyby, které vedou k vyšším stádiím, se dějí „skoky“. Charakteristickým znakem pro estetické stádium je nestálost, přehlivost, vnitřní rozštěpenost, protikladnost. V tomto stádiu nemůže být dosaženo nějaké dlouhodobé stability, té je možno dosáhnout v případě, že jedinec vnitřně postoupí do etické úrovně. Esteticky laděný člověk postrádá řád, poslušnost a odpovědnost. Druhý stupeň existence u Kierkegaardova je etické stádium. Proto, abychom se do něj mohli dostat, musíme vynaložit určitou vůli. Do etického stádia se člověk dostane tehdy, když přehodnotí své požadavky na sebe, na ostatní i na okolí, které ho obklopuje, a snaží se nebýt povrchní. Jeho hodnoty začínají mít morálnější smysl. Tato změna se děje kvůli nějakému smutnému okamžiku, kvůli zoufání. Ve chvíli, kdy si člověk zoufá a je velmi smutný, si uvědomuje, že věci materiálního charakteru kolem něho jsou něčím nepodstatným. Uvědomuje si, že to, jak se dřív choval, bylo pošetilé a malicherné. Z opravdového zoufalství může člověk získat klid, protože díky zoufalství dojde ke svému já, ke své svobodě. Na etické úrovni jako by člověk nepoznal plně sám sebe, etika vyžaduje zcela se vydávat druhým, rodině, společenství, respektovat etický ideál. Kdežto v náboženském stadiu hraje roli pouze Bůh a vlastní já, které se Bohu oddává. Jedině Bůh podle Kierkegaardova naučí člověka promlouvat k sobě samému a Bůh je ten, který vytvoří v jedinci oporu – náboženský jedinec si uvědomuje plně své já. Kierkegaard tvrdí, že nejvyšším stádiem, jakého člověk může dosáhnout, je stadium náboženské. Kierkegaard zastává názor, že pravda vzniká v subjektivitě. Čím více objektivního chování, tím méně niternosti, čím méně objektivní chování, tím je hlubší niternost. Bůh pro Kierkegaardova znamená smysl života a absolutní lásku. U Kierkegaardova je Bůh cesta k sebepoznání. „Lidská existence Kierkegaardovi zjevně souvisí se subjektivitou, niterností člověka. Tato subjektivita musí dojít k jasnému prosvětlení sebe sama, což ji může vést i k uchopení něčeho věčného

v nitru. U Kierkegaarda charakterizuje existenci vztah k sobě, ke svému vlastnímu, bytostnému já, a zároveň vztah k transcenci (absolutnu, bohu).¹⁰¹

Nietzsche se zaměřil mimo jiné i na vývoj boha, zatímco Kierkegaard mluví pouze o jednom Bohu a zabývá se vývojem individua ve vztahu k němu. To je zásadně odlišuje a je z toho patrné, že Nietzsche bral boha pouze jako prostředek či symbol, kdežto Kierkegaard nezůstával pouze v této rovině – Boha bezmezně uctíval a žil pro něj. Nietzsche nebyl proti všem bohům a náboženství. Odpor cítil pouze k rabským, tedy otrockým náboženstvím, kde bůh je prostředníkem tyranského náboženství. Naopak uznával ty bohy, kteří zrcadlili lidskou sílu, naději a víru v sebe. Sympatizoval například s antickými bohy, protože se odlišovali od křesťanského Boha. Z tohoto důvodu nemůžeme o Nietzschem tvrdit, že je ateista, on pouze nesouhlasí s náboženskou morálkou, která má otrocký charakter. Kouba v knize „*Nietzsche*“ popisuje Nietzscheho postoj k bohu a křesťanství takto: „Tažení proti křesťanství je vskutku zacíleno především proti-morálně, nikoli proti-religózně: Nietzsche se několikrát vrací k myšlence, že mezi náboženstvím a morálkou není žádný nutný vztah, že mrtev a vyvrácen je pouze bůh morálky.“¹⁰² Antičtí bohové nezastávali roli stvořitele či vůdce a neodkazovali na život po smrti jako křesťanský bůh, ale naopak odkazovali na život teď a tady. Antičtí bohové podporovali určité oblasti života, jako je třeba láska, příroda či válka. „Řecký kult je tedy pro Nietzscheho výraznou formou zbožštění všeho co má v lidském světě moc.“¹⁰³ V bohu Izraele Nietzsche viděl stejný potenciál jako v bozích antických. Stejně jako antický svět, tak i židovský svět však postihla zkáza, a to kvůli židovsko-křesťanskému jedu. Židovští kněží pohřbili veškerý potenciál zdravého, bujného a hojného života a nastolili morálku, která zničila všechny dosavadní vysoké hodnoty. Zde už bůh pro Nietzscheho nepředstavuje symbol vznešené morálky, ale symbol utrpení a úpadku lidstva. Ve vztahu člověka k bohu už nebyla vůle k moci, ale vůle k nihilismu. Z boha znázorňujícího vyšší morálku se

---

¹⁰¹ OLŠOVSKÝ, Jirí. *Niternost a existence - Úvod do Kierkegaardova myšlení*. Praha: Akropolis, 2005, 262 s. ISBN 80-86903-08-7. 138s.

¹⁰² KOUBA, Pavel. *Nietzsche*. Praha: Oikoymenh, 2006 - 278 s. ISBN: 80-7298-191-9. 159s.

¹⁰³ KOUBA, Pavel. *Nietzsche*. Praha: Oikoymenh, 2006 - 278 s. ISBN: 80-7298-191-9. 159s.

stal bůh představující resentment. Došlo ke změně pojmu bůh a k odcizení individua od jeho nitra. Kněží proměnili boha v nablýskanou modlu.

Na rozdíl od Nietzscheho, který byl věčným odpůrcem křesťanství jako takového, Kierkegaard kritizoval pouze institucionalizované křesťanství, které se odklonilo od tradičního učení. Kierkegaardovi se nelíbilo, že se náboženství odloučilo od pravých hodnot. Jeho cílem bylo ochránit křesťanství před redukcí na soubor dějinných a filozofických tvrzení. Kierkegaard mluví o náboženství, jako kdyby už nemělo potřebu obhajovat pravdu Krista a evangelií. Církev s ničím už nezápasí a nejde po správné cestě. Přitom cesta představuje pravdu, tedy Krista. Kierkegaard se v poslední části svého života zabýval Dánskou národní církví. V knize „*Kierkegaard*“ Rohde píše: „Kierkegaardovy útoky na oficiální křesťanství měly velký vliv a vtiskly navždy svou pečeť dánské církvi, která snad méně než kterákoli jiná církev na světě je svou podstatou institucí.“¹⁰⁴ Jedním z těch s nimž Kierkegaard nesouhlasil byl kněz Mynsterem. Mynsterovi se mimo jiné knihy nelíbil Kierkegaardův spis *Nácvik křesťanství*, kvůli kterému spolu silně nesouhlasili. Když Mynster zemřel, byl prohlášen za „svědka pravdy“ a toto označení bylo Kierkegaardovi trnem v oku.¹⁰⁵ „Toto je Kierkegaardovi výzvou: Byl biskup Mynster svědkem pravdy, jedním z pravých svědků pravdy? Ptá se v novinách a rozpoutá veřejnou polemiku o pojmu svědek pravdy, jež Kierkegaard vidí v mučednickém konci prvních křesťanských svědků za doby pronásledování.“¹⁰⁶ Kierkegaard byl přesvědčený, že Mynsterův život nebyl v žádném případě srovnatelný se životem skutečného „svědka pravdy“. Podle Kierkegaarda byl Mynster jednotlivec, který si neuvědomoval, že křesťanská nauka je sporná a že nemůže existovat žádná objektivní jistota ohledně její pravdivosti. Kierkegaardovi šlo o to, aby člověk měl v sobě tu pravou představu o bohu, protože se domníval, že být křesťanem se pro lidi stalo samozřejmostí. Kierkegaard kritizoval křesťany za to, že křesťanství chápali jako společenský zvyk, který není založený na víře, ale na nutnosti. Tento myslitel nechce, aby lidé

---

¹⁰⁴ ROHDE, Peter. *Kierkegaard*. Praha: Votobia, 1959 – 187 s. ISBN: 80-85885-29-8. 154s.

¹⁰⁵ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 238s.

¹⁰⁶ KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9. 238s.

ke křesťanství přistupovali jako k zděděnému náboženství, ale požaduje, aby si každé individuum našlo svojí vlastní cestu k Bohu a vytvořilo si k němu pravý vztah. Kierkegaard viděl chybu v důrazu na rozum, který se stal pilířem křesťanského a životního názoru.

Pro Nietzscheho je křesťanství nepřítelství k lidem, které se však tváří jako spása světa. Podle Nietzscheho je křesťanství nepravdivé, lidem škodí a lže. Křesťanství je pro „stádo labilních ovcí“. Na tomto náboženství mu mimo jiné vadí, že lidi odkazuje na lepší svět po smrti, protože individuum má podle něj žít teď. Křesťanství nepodporuje život, ale podporuje slabé jedince, kteří nevědí, jak doopravdy existovat. To, že se po smrti budeme mít dobře, je útěcha pro slabé, kteří nedokážou obstát v boji života na zemi, a tak je činní ještě omezenějšími a závislejšími. Výsledkem této demagogie je popírání pravého života. Pouze když jsme ochotni bojovat se životem takovým, jaký je, a jsme si vědomi jeho konečnosti, jsme schopni prožívat krásy světa „plnými doušky“. Naproti tomu lidé, kteří jsou závislí na křesťanské víře, žijí jenom v ní a pro ni. V knize „*Filosofie Friedricha Nietzscheho*“ Fink píše: Nietzschemu je křesťanství pouze mohutným duchovním a historickým jevem zmatení instinktů evropského člověka, které se projevuje jako objev ideálního zásvětí, a tedy znehodnocení skutečného pozemského světa.“¹⁰⁷ Proto, abychom překonali vězení víry, si musíme uvědomit, že člověk sám je tvůrce svého života, a nikoli Bůh. Když člověk takto překoná sám sebe, stane se vyšším člověkem. Kierkegaard se nesnaží o popírání křesťanství a Boha, ale stejně jako Nietzsche usiluje o změnu. Oba filosofové obvinili křesťanství, že sešlo ze správné cesty. Každému sice vadí něco jiného, ale v kritice náboženství se shodují v tom, že křesťanství již nevede k sebe-nalezení individua.

Nietzsche prosazuje individualitu člověka a snaží se v něm probudit tvůrčí činnost, která by byla schopná vytvořit i své vlastní hodnoty a zároveň rozbít staré hodnoty. Podle něj bychom v sobě měli probudit vůli k moci, která nás povede do boje za samostatný život, a tak se dopracovat do stádia vyššího člověka. Nietzsche vyžaduje vnitřní změnu člověka. Jedinec se podle něj má stát individualitou, která jedná sama za sebe a především pro sebe. Nietzscheho člověk má začít tvořit; probudit v sobě sílu, která ho povede výš. Fink ve své knize

---

¹⁰⁷ FINK, Eugen. *Filosofie Friedricha Nietzscheho*. Praha: Oikoyomenh, 2011 - 223 s. ISBN: 978-80-7298-266-0. 156s.

„*Filosofie Friedricha Nietzscheho*“ píše: „Úsilí zrušit sebe-odcizení lidské existence přivádí Nietzscheho k pojetí života jakožto posledního důvodu všech hodnot, hodnoty existují jen potud, pokud je klade život, kladení hodnot životem v člověku a skrze člověka je projevem vůle k moci, člověk se k sobě chová buď pravdivě (v panské morálce), nebo nepravdivě (v otrocké morálce).“¹⁰⁸ Člověk má v sobě vzkřísit víru a pak záleží na tom, jaké si stanovíme hranice víry, jak daleko věříme. Jsme určeni tím, v co věříme. Lidé si velmi často neuvědomují svoji řídicí schopnost; neuvědomují si, že právě oni jsou strůjci svého štěstí a svou sílu plýtvají na malicherných a nedůležitých věcech, nebo se příliš zaobírají vnějšími podmínkami.

Kierkegaard chce najít pravého křesťana, který se oddává svému Bohu, chce najít rytíře víry. Tento filosof používá příběh o Abrahámovi, protože Abrahám představuje postavu, která dokáže skočit do nekonečna a díky své víře v něm setrvat. Tento biblický hrdina rezignoval na vše a provedl skok do absurdna, a tak získal dvojnásobek. Pokud milujeme Boha, dokážeme se transcendovat do vyšších sfér své duše, dokážeme se prostřednictvím Boha více vnímat. K tomu, abychom získali pohyb víry, je tedy důležité se rozhodnout na vše rezignovat, nebrat ohled na to, co nás do té doby ovlivňovalo, a nevnímat to, co nás oklopuje. Takový člověk vnímá jen své nitro a Boha. Je tedy zapotřebí dosáhnout svobody duše. Pokud člověk rezignuje, pak skočí, ocitne se v nekonečnu, a teprve tady nachází svůj skutečný život. Není to jednoduchý pohyb, ale toto úsilí je náležitě odměněno tím, že se člověk stává syntézou konečnosti a věčnosti. A právě zde dochází ke konečnému pohybu víry. Člověk se na začátku všeho vzdal, ale v závěru má ještě mnohem víc. „Stavu ryziho jedince, skutečného rytíře víry se tak u Kierkegaarda dosahuje skrze rezignaci a v pohybu víry, která se děje skrze absurdno.“¹⁰⁹

Rytíř víry svojí existenci realizuje prostřednictvím Boha, kdežto Nietzscheho vyšší člověk žije pouze pro sebe a ze sebe. V každém případě jsou však rytíř víry a vyšší člověk silná individua s hodnotami pro život. Jejich existence není jednoduchá, naopak je složitá a komplikovaná. Ani Nietzsche ani Kierkegaard

---

¹⁰⁸ FINK, Eugen. *Filosofie Friedricha Nietzscheho*. Praha: Oikoymenh, 2011 - 223 s. ISBN: 978-80-7298-266-0. 148s.

¹⁰⁹ OLŠOVSKÝ, Jiří. *Niternost a existence - Úvod do Kierkegaardova myšlení*. Praha: Akropolis, 2005, 262 s. ISBN 80-86903-08-7. 210s.

během svého života nepotkali rytíře víry ani vyššího člověka, což vypovídá o tom, že jejich požadavky na člověka jsou v mnoha ohledech velice přísné až nemožné. Pokud by si však člověk z požadavků na rytíře víry a vyššího člověka vzal nějakou jejich hodnotu k srdci, jistě by došlo ke kladné proměně individua.

Každé individuum je jinak svobodné a obsahy svobody se různě mění. Svoboda je potřebná u každého člověka. K tomu, abychom dospěli ke svobodě, potřebujeme vůli, která je motorem k našemu jednání. Ne každý však dokáže být svobodný. Každé individuum je jinak svobodné a obsahy svobody se různě mění. Nietzsche a Kierkegaard se vymezují vůči tradičnímu chápání svobody. Jejich svoboda je k něčemu, což znamená, že se člověk má pro něco rozhodnout, sebrat odvahu a jít si za tím, co chce.

Nietzsche po individuu požaduje, aby bylo silné a svojí svobodu si vybojovalo. Uvědomuje si, že svobodný člověk má odpovědnost, a to je právě problém masové společnosti, protože ta nechce mít odpovědnost a vlastně ani nechce být svobodná. V knize „*Nietzsche*“ Kouba píše: „Nietzsche nežadá po individuu ani co nejvíce štěstí ani maximální nezávislost. Individuum hodné tohoto jména nejenže nechce pouze střežit svoji nezávislost, nechce ani stále jen hledat. Chce též nalézat, a chce proto také formovat, prosazovat, tvořit.“¹¹⁰ Nietzsche mluví o svobodě, která vzniká z odporu, útlaku a vzepření se proti působící síle. Aby člověk mohl dosáhnout svobody a případně si ji udržet, musí neustále o svobodu bojovat a být ve střehu. Člověk je nejvíce svobodný tehdy, pokud dokázal přemoci odpor.

Kierkegaard volí mezi třemi stádii a nakonec se dostává do religiózního stádia, kde je jeho svoboda největší. Podle Kierkegaarda dosáhneme svobody pomocí uvědomění si svého já, které si můžeme sami zvolit. Pokud člověk začne niterně žít, stává se svobodnějším a etičtějším. Pomocí své svobodné volby se můžeme dostat do etického stádia, ve kterém se člověk poznává. Pokud se vnímáme prostřednictvím Boha, dostáváme se do religiózní sféry a tímto skokem k Bohu se stáváme nejvíce svobodní. V knize „*Niternost a existence*“ Olšovský píše: „Při realizaci své svobody se má jednotlivec vzdělávat v existenciálním živlu, v živoucím existování, má zakoušet svou opravdovost a pravdu své existence, již si má intimně přivlastnit. Jen takto skutečně existuje, odhaluje své možnosti,

---

¹¹⁰ KOUBA, Pavel. *Nietzsche*. Praha: Oikoymenh, 2006 - 278 s. ISBN: 80-7298-191-9. 250s.

a to na základě sebeovládání a dosahování sebe-vědomí.¹¹¹ Kierkegaard si uvědomuje sílu vlastního nitra, které vede ke svobodě. Nejvyšší svobodu svého vlastního já nalézá skrze Boha. Jen ten člověk, který si prošel těžkou cestou, bojoval ve zlých dobách a prožil strach a trápení, si uvědomuje své já a může dojít ke svobodě. V knize „*Niternost a existence*“ Olšovský dokládá: „Pouze bázeň a chvění a pouze sebeovládání může člověku pomoci ke svobodě.“¹¹²

Podobně jako Nietzsche i Kierkegaard vnímá důležitost subjektivity, která je podstatná proto, aby člověk našel sám sebe, svojí vnitřní harmonii. Kierkegaard by si přál, aby lidé našli svobodu prostřednictvím vztahu s Bohem, kdežto Nietzsche chce svým individualismem v člověku probudit tvořivý pocit, díky němuž by se mohl stát opravdovou svobodnou individualitou.

To, co Kierkegarda a Nietzscheho rozděluje, je pohled na život teď a na život po smrti. Oba po individuu chtějí, aby se našlo a vnímalo svojí individualitu a žilo jako silný jedinec v čase, který mu byl přidělen, ale kladou při tom rozdílné podmínky. „Člověk je konečná, omezená, podmíněná bytost, která potřebuje ospravedlnění. Nejenže se ve své svobodě může rozhodnout i proti bohu a zvolit zlo, konečné bytí člověka poukazuje na nekonečné bytí boha.“¹¹³ Nietzsche vidí v člověku především tvořivost a zároveň si plně uvědomuje konečnost lidské existence. A v této existenci vidí možnost plně vyniknout a plnohodnotně žít. Kdežto podle Kierkegarda jsme syntéza konečnosti a nekonečnosti – naše tělo je konečné a naše duše nekonečná. V knize „*Niternost a existence*“ Olšovský píše: „Je to proces stávání se skutečně svobodným duchem. To vyžaduje pohyb po cestě obtížné transformace bezprostředního empirického já v já pravé, po cestě proměny běžné lidské přirozenosti v pravou přirozenost duchovní. Konečná existence se v sobě poznává zároveň jako věčná, nekonečná.“¹¹⁴ Lidsky to lze chápat tak, že po smrti se tělo rozloží, ale naše duše je stále přítomna. Čas a nutnost potřebuje jen tělo, ale duše je na věky svobodná. Nietzsche

---

¹¹¹ OLŠOVSKÝ, Jiří. *Niternost a existence - Úvod do Kierkegaardova myšlení*. Praha: Akropolis, 2005, 262 s. ISBN 80-86903-08-7.156s.

¹¹² OLŠOVSKÝ, Jiří. *Niternost a existence - Úvod do Kierkegaardova myšlení*. Praha: Akropolis, 2005, 262 s. ISBN 80-86903-08-7.156s.

¹¹³ FINK, Eugen. *Filosofie Friedricha Nietzscheho*. Praha: Oikoymenh, 2011 - 223 s. ISBN: 978-80-7298-266-0. 183s.

¹¹⁴ OLŠOVSKÝ, Jiří. *Niternost a existence - Úvod do Kierkegaardova myšlení*. Praha: Akropolis, 2005, 262 s. ISBN 80-86903-08-7.142s.

a Kierkegaard tedy dávají existenci rozdílné hranice. Nietzsche říká, že člověk je konečná bytost, což znamená, že zemře a jeho duše odejde s ním. V Kierkegaardově pojetí člověk přesahuje své hranice i po smrti. Nietzsche sice chce překonat člověka, ale v tomto překonávání nejde o život po smrti, ale o život tady a teď. Jde o to, aby si člověk vytvořil pro sebe ještě lepší život v čase, který mu byl vyhrazen.

Závěr

Søren Kierkegaard a Friedrich Nietzsche jsou filosofové devatenáctého století, kteří se zabývají individuem a touží v něm vyvolat změnu, avšak každý se vydává jiným směrem. V úvodu jsem si kladla za cíl najít podobné hodnoty těchto dvou filosofů a porovnat, v čem se jejich myšlení rozchází.

Při studii hodnot Nietzscheho a Kierkegaarda jsem se dopracovala k nečekané shodě ve vnímání Boha. Pro Kierkegaarda i Nietzscheho Bůh znamená symbol sebe-vnímání. U Kierkegaarda, který přemýšlí ve vztahu k Bohu, toto zjištění nebylo tak nečekané, kdežto u Nietzscheho jsem si nejdříve musela uvědomit, že není proti pojmu „Bůh“, ale že zbrojí proti rabskému pojetí Boha a morálce s ním spojené. Nietzsche u Boha jakožto symbolu sebe-nalezení zůstává a dál pro něj Bůh nehraje důležitou roli, zatímco Kierkegaardův vztah k Bohu je mnohem složitější. Kierkegaard existenci charakterizuje jako vztah k sobě a zároveň jako vztah k Bohu. Až ve vztahu k Bohu individuum dojde k absolutnímu sebe-nalezení.

Další společnou problematikou těchto dvou filosofů je kritika křesťanství. Kierkegaard kritizuje křesťanství za odloučení od tradičních křesťanských hodnot. Klade důraz na pravý vztah k Bohu a nesouhlasí s křesťany, kteří přistupují ke svému náboženství jako ke zděděným zvyklostem. Podle Nietzscheho je křesťanství od prvopočátku škodlivé, nepřátelské a ničící silný a tvořivý život.

Ideální vývoj hodnot individua je charakterizován vyšším člověkem u Nietzscheho a rytířem víry u Kierkegaarda. Vyšší člověk a rytíř víry se podobají svou individualitou a niterním prožíváním. Díky těmto vlastnostem mohou svobodně existovat. Vyšší člověk je tvořivý a průbojný, ale stane se jím až tehdy, kdy v sobě probudí vůli k moci. Nepotřebuje poslouchat příkazy společnosti, které ho omezují, protože si tvoří vlastní pravidla. Rytíř víry ke své existenci ve svobodě dojde tehdy, když se ocitne v absolutním paradoxu víry. V tomto stádiu si plně uvědomí sám sebe a prostřednictvím Boha získává svobodu.

Existence rytíře víry a vyššího člověka je velice složitá a zdaleka ne každý je schopen se přiblížit požadavkům, které jsou nutné pro postup do těchto stavů. Nietzsche a Kierkegaard požadují po individuu osamocení a osobní boj svého života, který končí pro Nietzscheho smrtí, ale pro Kierkegaarda, jako křesťana, smrtí nekončí.

Použitá literatura

Primární literatura

KIERKEGAARD, Søren. *Bázeň a chvění; Nemoc k smrti*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993 - 249 s. ISBN: 80-205-0360-9.

NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot*. Olomouc: Votobia, 2001 -126 s. ISBN: 80-7198-481-7.

NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora. 2002-147s. ISBN: 80-7299-048-9.

Sekundární literatura

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál, 2004, 304 s. ISBN 80-7178-804-X

BAKEŠOVÁ, Alena. *Filosofický slovník Universum*. Praha: Eromedica Group, 2009-360s. ISBN: 978-80-242-2582-1.

BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. Praha: Vojsko, 1994 - 640s. ISBN: 80-206-0409-X

FINK, Eugen. *Filosofie Friedricha Nietzscheho*. Praha: Oikoymenh, 2011 - 223 s. ISBN: 978-80-7298-266-0.

KOUBA, Pavel. *Nietzsche*. Praha: Oikoymenh, 2006 - 278 s. ISBN: 80-7298-191-9.

NEFF, Vladimír. *Filosofický slovník pro samouky neboli Antigorgias*. Praha: Mladá fronta, 1993 – 440s. ISBN: 80-204-0383-3.

OLŠOVSKÝ, Jiří. *Niternost a existence - Úvod do Kierkegaardova myšlení*. Praha: Akropolis, 2005, 262 s. ISBN 80-86903-08-7.

ROHDE, Peter. *Kierkegaard*. Praha:Votobia, 1959 – 187 s. ISBN: ISBN: 80-85885-29-8.